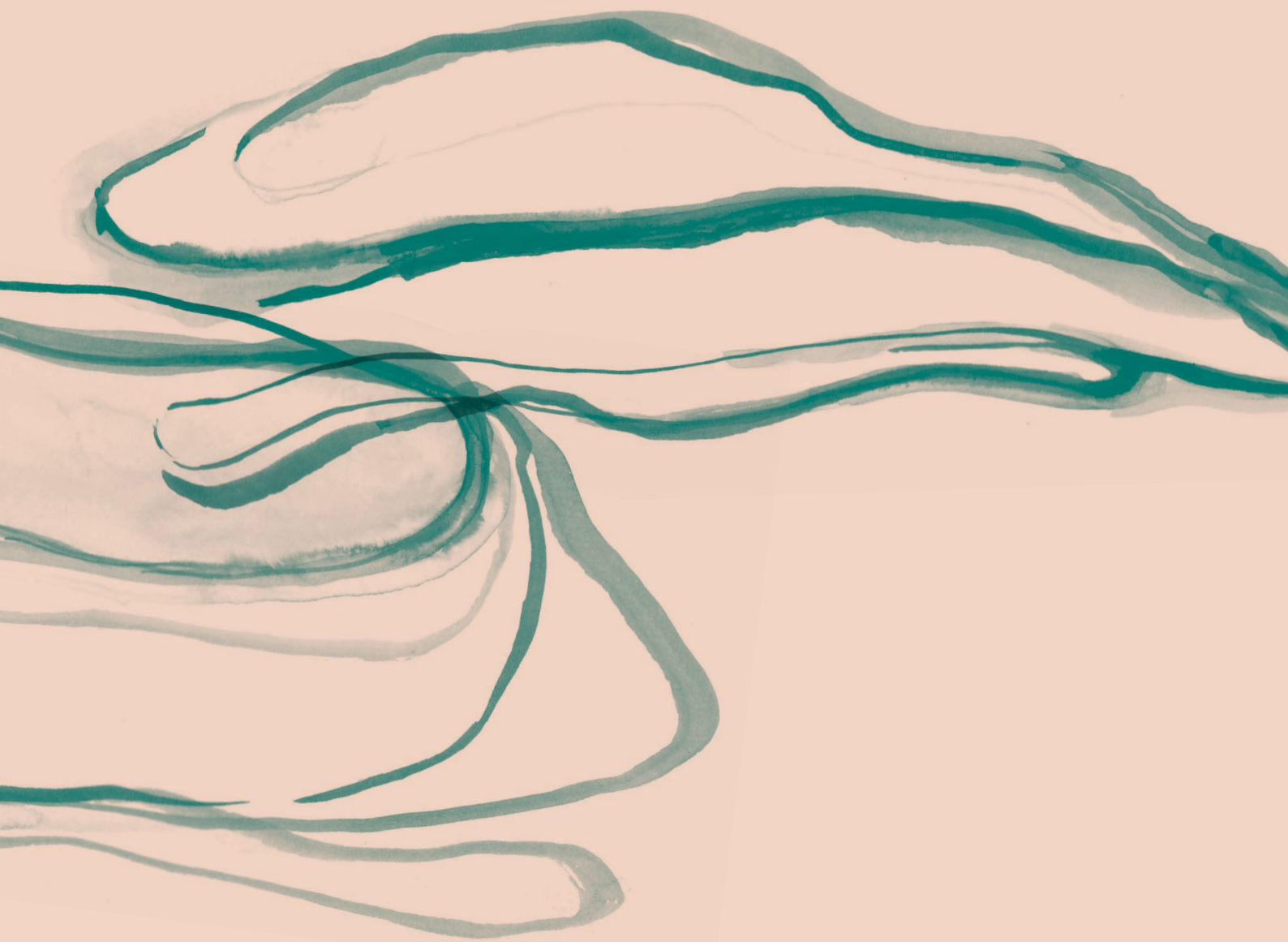


5211

**RÖSTER OM
SEXUELLT VÅLD**



**En enkätstudie om sexuella övergrepp,
psykiskt mående och stödkontakter**



5211

RÖSTER OM
SEXUELLT VÅLD

—
En enkätstudie om sexuella övergrepp,
psykiskt mående och stödkontakter

Innehållsförteckning

Tack	6
Sammanfattning	7
Föreningen Storasyster	8
Inledning & Bakgrund	9
Resultat	15
Vilka har besvarat enkäten?	15
Sexuellt våld	16
Psykiskt mående	25
Stöd	26
Ungas utsatthet	34
Slutsatser	36
Källhänvisningar	38

Tack

Till samtliga respondenter som delat med sig av sina erfarenheter och sin utsatthet.

Till deltagare i projektets referensgrupp för ovärderlig kunskap.

Till Föreningen Storasysters volontärer, personal och styrelse för kloka tankar och inspiration.
Ett extra tack till Malin Junker Englund för illustrationer, Anna Telg för juridisk expertis och Lotfi Khemiri för hjälp med statistik.

Till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor och Jämställdhetsmyndigheten som finansierat stora delar av projektet.

Till Jonas Hellström för grafisk formgivning av rapporten, jonashellstrom.se

Sammanfattning

Mellan december 2017 – januari 2018 lanserade Föreningen Storasyster en webb-enkät om utsatthet för sexuellt våld. Enkäten riktade sig till personer med erfarenhet av sexuella övergrepp och innehöll frågor om sexuellt våld, psykiskt mående, om personen sökt stöd efter övergrepp och huruvida personen polisanmält övergreppet. Enkäten var öppen för alla att besvara, oavsett ålder och könsidentitet. Gemensamt för samtliga var att de hade någon typ av erfarenhet av utsatthet för sexuella övergrepp. Enkäten fick stor spridning med 5 211 svar. Majoriteten av respondenterna var mellan 13–35 år, definierade sig som kvinnor, och arbetade eller studerade vid svarstillfället.

Majoriteten av respondenterna hade varit utsatta för att någon berört deras kropp med händerna, könet eller munnen på ett sexuellt sätt som känts obehagligt, och/eller att någon gett dem blickar, visslingar eller pratat med dem på ett sexuellt sätt som upplevts obehagligt. Varannan person uppgav att någon hade gjort något sexuellt mot dem när de inte har kunnat skydda sig eller uttrycka sin vilja. Lika stor andel uppgav att de haft sex fast de inte velat. Utsatthet för övergrepp via nätet uppgav nästan 60 procent av respondenterna. Det var vanligast att respondenten hade utsatts av en okänd person eller en person som den utsatta kände på något sätt. Nästan samtliga hade blivit utsatta av en man/kille. De vanligaste platserna att bli utsatt på var i en hemmiljö (eget eller annans), på offentliga platser och/eller i krogmiljö. Majoriteten av respondenterna vittnade om att de hade blivit utsatta för övergrepp vid upprepade tillfällen.

Majoriteten av respondenterna uppgav att de mentalt flydde situationen och/eller stängde av kroppen för att skydda sig under själva övergreppet. De tre vanligaste symptomen efter övergreppet var känslor av skam, ångest och försämrat egenvärde/ självkänsla.

Nästan alla respondenter hade berättat för någon att de blivit utsatta för sexuella övergrepp. En tredjedel av de 4000 respondenter som känt behov av professionellt stöd, eller kanske/vet inte om de känt behov, hade sökt det efter övergreppet. Det vanligast var att ha fått samtalsstöd eller läkarkontakt inom psykiatri eller av privat psykolog/ samtalsterapeut. För de som inte sökt stöd, eller som sökt men inte fått stöd, hade de önskat få prata med en privat psykolog/psykoterapeut eller fått stöd via tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour. Nästan 7 av 10 ville inte anmäla de/t övergrepp de utsatts för. Den vanligaste anledning till att inte anmäla var att de inte orkade och/eller att de inte visste om brottet gick att anmäla.

Målet för regeringens jämställdhetspolitik i Sverige är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma både samhället och sina egna liv. Det sexuella våldet som kvinnor och flickor utsätts för av män har en negativ påverkan på kvinnors hälsa vilket går i direkt motsatt håll i relation till jämställdhetsmålet om lika förutsättningar för en god hälsa. Då kvinnor inte kan vara trygga och fredade i sina hem eller i det offentliga rummet på grund av det sexuella våld som de utsätts för av män, begränsas kvinnors rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare på samma villkor som män. Detta är således ett allvarligt demokratiskt problem och ett hinder för att uppnå jämställdhet.

Föreningen Storasyster

”Jag brukar chatta med er ibland när allt blir för mycket. Vänder mig ibland till andra organisationer också, men tycker att ni är de som oftast verkligen fattar. Som inte bara pressar på med oombedda råd och lösningar, utan fattar att det ibland faktiskt bara gör skitont och att det är okej. Som inte förminskar eller slätar över det en går igenom, utan fattar att allt i samhället faktiskt inte alltid funkar som det borde. Det får liksom finnas hos er, det som inte får plats eller får finnas någon annanstans. Tack för det.”

STÖDSÖKANDE SOM KONTAKTAT
FÖRENINGEN STORASYSTERS CHATT, 2018

Föreningen Storasyster är en feministisk, partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening som vänder sig till personer som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Vi erbjuder även stöd till anhöriga. Genom kraftfull och normbrytande opinionsbildning arbetar Föreningen Storasyster för en nollvision mot sexuella övergrepp i samhället. Vi erbjuder stöd och gemenskap av personal och volontärer varav vissa av oss har egna erfarenheter av sexuella övergrepp i olika former. Vi arbetar även aktivt för att förebygga sexuellt våld. Allt stöd som tillhandahålls av våra volontärer är kostnadsfritt. Alla inom organisationen arbetar under tystnadslöfte.

Föreningen Storasyster arbetar inom tre fokusområden: förebyggande, stödjande och opinionsbildande. Vi vänder oss till alla oavsett könsidentitet, från 13 år och uppåt som utsatts för våldtäkt eller sexuella övergrepp av olika slag. Vi har ingen övre åldersgräns och har hela Sverige som upptagningsområde. Vi erbjuder följande stödinsatser: mejl- och chattjour, chatsyster/bror, medföljning, samtalsmottagning med traumabehandling av terapeuter och legitimerade psykologer, samtalsgrupper, juridisk och sexologisk rådgivning.

Vi erbjuder även föreläsningar och workshops kring sexuellt våld för att bidra till kunskapsspridning och opinionsbildning, för att öka medvetenheten, minska tabun kring sexuellt våld samt för att arbeta förebyggande mot övergrepp.

Inledning & Bakgrund

BAKGRUND TILL RAPPORTEN

Under december 2017 lanserade Föreningen Storasyster en webb-enkät som en del av jämställdhetsprojektet ”Kunskapshöjande insatser inom området sexuellt våld”. Projektet finansierades av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) och Jämställdhetsmyndigheten (JÄMY) mellan augusti 2017 och augusti 2018. Projektet hade som övergripande mål att höja kunskapen om personer utsatta för sexuella övergrepp för att kunna förbättra stödet för denna målgrupp samt att bedriva opinionsbildning kring frågan.

Enkäten riktade sig till personer med erfarenhet av sexuella övergrepp och innehöll frågor om sexuellt våld, psykiskt mående, om personen sökt stöd efter övergrepp och huruvida personen polisanmält övergreppet. Enkäten var öppen för alla att besvara, oavsett ålder och könsidentitet. Gemensamt för samtliga var att de hade någon typ av erfarenhet av utsatthet för sexuella övergrepp. Enkäten fick stor spridning med 5 211 svar och var öppen mellan 2017-12-01–2018-01-09. Denna tidsperiod sammanföll med metoo-upproppen vilket bidrog till att vi fick en unik möjlighet att samla in kunskap om sexuellt våld utifrån utsattas erfarenheter. Samtalet om sexuellt våld fördes på väldigt många arenor under denna tidsperiod vilket förmodligen bidrog till det höga enkät-deltagandet.

När kvinnor, flickor och transpersoner utsätts för sexuellt våld av män och killar ska de kunna få ett bra stöd och bemötande för att i förlängningen kunna ha samma rätt som män att kunna utforma och ha makten över sitt eget liv. Att ha erfarenheter av sexuellt våld påverkar i många fall kvinnors och flickors psykiska och fysiska hälsa. Genom att förbättra stödet för utsatta kvinnor och flickor kan vi närma oss målet om en jämställd hälsa för både kvinnor/flickor och män/pojkar.

Genom att samla in information om utsatthet för sexuellt våld hade vi förhoppningen om att kunna inhämta en större förståelse för sårbarhetsfaktorer hos målgruppen och därmed hjälp att tydligare kunna definiera vilket typ av stöd den har behov av. Genom enkäten ville vi samla in kunskap om situationen för utsatta beträffande utsatthet för våld samt deras psykiska mående, men också skapa oss en bild av förövaren och inom vilka arenor våldet sker. Med denna ökade kunskap om både utsatta och förövare är förhoppningen också att förbättra vårt förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor, då vi kan bidra med att ytterligare lyfta fram frågan i samhällsdebatten.

Mäns våld mot kvinnor

Enligt FN:s jämställdhetsorgan UN Women och World Health Organization (WHO) har uppskattningsvis 35 procent av världens kvinnor upplevt fysiskt och/eller sexuellt våld av en partner, eller utsatts för sexuellt våld av en icke-partner (här inkluderas inte sexuella trakasserier). Vissa studier visar också att nästan 70 procent av världens kvinnor någon gång under sin livstid har blivit utsatta för fysiskt och/eller sexuellt våld av en person de har en relation med (intimate partner).¹ Det finns en mängd orsaker till det sexuella våld som män utsätter kvinnor för och som ökar riskerna för män att våldta och begå andra sexuella övergrepp, bl.a:

- Attityder som uppmuntrar till sexuellt våld
- Fientliga attityder mot kvinnor
- Starkt patriarkala vänskapsrelationer och/eller familjemiljö
- Sociala normer som uppmuntrar mäns överordning och sexuella makt
- Tolerans för sexuella övergrepp inom den egna gruppen/samhället och sociala normer som bidrar till sexuellt våld
- Låga straff för förövare, bristfälliga lagar och riktlinjer mot sexuellt våld i synnerhet, och mot ojämställdhet i allmänhet
- Erfarenhet av att ha varit utsatt för sexuella övergrepp som barn och/eller upplevt våld i sin familj som barn
- Stark hederskultur inom familjen²

¹ UN Women (2018), *Facts and figures: Ending violence against women*, www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures
² World Health Organization (2002), *World report on violence and health*

Mäns våld mot kvinnor är således ett av våra mest allvarliga samhällsproblem och är tätt sammankopplat med attityder, sociala normer och ett rättssystem som är bristfälligt när det kommer till sexuellt våld. Mäns våld mot kvinnor, där sexuellt våld ingår, är också en stor fara för kvinnors hälsa då exempelvis depression är vanligare i gruppen som utsatts för fysiskt och/eller sexuellt våld än i gruppen som inte har dessa erfarenheter.³ Det sexuella våld som män och pojkar utsätter kvinnor, flickor och transpersoner för är ett av våra mest centrala hot mot jämställdheten i samhället. Våldet är även ett demokratiskt problem då det påverkar och begränsar kvinnors möjlighet att delta i samhället, exempelvis genom att inte känna sig trygga på offentliga platser eller att inte få vara fredade i sitt eget hem.

I en svensk kontext är det sexuella våldet högst närvarande. Nedan följer några utvalda siffror från Brottsförebyggande rådets statistik om sexualbrott i Sverige där vi kan se omfattningen av problemet samt att sexuellt våld är ett tydligt könat samhällsproblem.

- I den Nationella trygghetsundersökningen (NTU, 2018) uppgav 6,4 procent av den svenska befolkningen (16–84 år) att de utsatts för sexualbrott under 2017.
- Drygt var tionde kvinna i åldern 16–84 år uppgav att de varit utsatt för sexualbrott och 1,6 procent av männen i samma åldersspann.
- Av de våldtäkter som anmäldes under 2018 (7 840 fall) var 93 procent ett brott mot en kvinna eller flicka (BRÅ, 2019).
- 7 procent av de anmälda våldtäkterna utgjordes av brott mot en man eller pojke under 2018 (BRÅ 2019).
- Av de som misstänktes för sexualbrott var 98 procent män (BRÅ 2018).
- 34 procent av svenska kvinnor i åldern 16–24 år hade under år 2017 utsatts för sexualbrott (för män var siffran 4 procent). I åldersgruppen 25–44 år var siffran 14 procent för kvinnor och 2 för män (NTU 2018).

FÖRENINGEN STORASYSTERS STATISTIK

Årligen möter Föreningen Storasyster ca 2 000 unika individer i våra olika stödfunktioner vilket gör oss till en viktig civilsamhällesaktör i kampen mot sexuellt våld. Majoriteten av de som vänder sig till oss är kvinnor och tjejer (91 procent i våra stödfunktioner, Föreningen Storasyster 2018). I de flesta fall är det män eller killar de som utsätter både kvinnor/tjejer och män/killar för sexuellt våld (95 procent av stödsökande uppger detta i vår stödchatt, Föreningen Storasyster 2018). Detta visar på att våldet är en tydligt könad företeelse där män i de flesta fall är förövare och kvinnor de som utsätts. Detta stora samhällsproblem ser vi som ett av de viktigaste jämställdhetspolitiska områden att arbeta med.

ENKÄTENS FOKUSOMRÅDEN & CENTRALA BEGREPP

Genom enkäten samlade vi in kunskap om vår målgrupp gällande vilken typ av sexuellt våld utsatta hade erfarenheter av, målgruppens psykiska mående samt undersökte vilket stöd de hade sökt och fått efter övergreppet. Frågor om polisanmälan och eventuella anledningar till att inte anmäla fanns också med i enkäten.⁴

Övergripande frågeställningar:

- Vilket typ av sexuellt våld har respondenterna varit utsatta för?
- Hur har respondenterna reagerat under övergreppet?
- Vilka känslor/beteenden har kommit till följd av sexuella övergrepp?
- Hur har kontakten med olika stödinstitutioner sett ut efter övergreppen?
- Har respondenterna polisanmält de sexuella övergreppen?

Definitioner av våld

I rapporten används olika våldsbegrepp och dessa kommer att sammanfattas kortfattat i detta avsnitt. I enkäten och rapporten har vi utgått ifrån Unizons definitioner av sexuellt, psykiskt, fysiskt och ekonomiskt/materiellt våld.⁵ Unizon är ett riksförbund som samlar över 130 kvinnojourer, tjejjourer och andra stödverksamheter som arbetar för ett jämställt samhälle fritt från våld. Föreningen Storasyster är medlem i Unizon och är en av deras spjutspetsjourer. Definitionen av hedersrelaterat våld utgår ifrån Kvinnofridslinjens formuleringar.⁶

Sexuellt våld innebär att tvinga någon att delta i, utföra eller bevittna sexuella handlingar mot sin vilja. Det kan handla om sexuella trakasserier, att tvingas se på porrfilm, ofrivillig beröring eller våldtäkt. Sexuellt våld i en nära relation handlar

många gånger om att den som utsätts upplever att den behöver vara sexuellt tillgänglig för att därigenom undvika andra former av våldsutövande. I enkäten har vi beskrivit exempel på olika typer av sexuella övergrepp där vi hämtat inspiration av UMO:s formuleringar kring våldtäkt och sexuella övergrepp.⁷

Psykiskt våld kan handla om olika typer av verbala kränkningar, hot, isolering, utpressning och kontroll som successivt leder till psykologisk nedbrytning. Det psykologiska våldet kan även innebära att hot riktas mot barn, husdjur eller andra närstående till den som utsätts.

Fysiskt våld har både ett aktivt och passivt uttrycksätt – aktivt fysiskt våld kan vara allt från knuffar, sparkar och slag till stryppgrepp, fasthållning eller att attackera någon med något tillhänge. Passivt fysiskt våld är att utsätta någon för olika typer av våldshandlingar som ger fysiska konsekvenser. Det kan röra sig om att neka någon sömn eller att utsätta någon för en långvarig psykisk stress som ger fysiska biverkningar. Våldet kan även i vissa fall vara specifikt kopplat till någons utsatta situation i övrigt, till exempel genom att en undanhålla medicin eller hjälpmedel från en person som har en funktionsnedsättning eller sjukdom.

Ekonomiskt och materiellt våld kan ta sig uttryck till exempel genom undanhållande av ekonomiska tillgångar eller att göra sin partner ekonomiskt beroende, att förstöra dennes privata ägodelar eller hota att slå sönder möbler och inredning.

Hedersrelaterat våld och förtryck är en form av mäns våld mot kvinnor, men med vissa speciella förtecken. Våldet drabbar framför allt flickor och kvinnor men även pojkar och män blir utsatta. Våldet och förtrycket utförs ofta av ett kollektiv och förövarna behöver inte vara en nuvarande eller tidigare partner. De kan istället vara föräldrar, syskon, släktingar eller andra bekanta till familjen. Våldet utövas när en person handlar eller försöker handla på ett sätt som bryter mot familjens och släktens traditioner och regler. Det kan till exempel vara regler kring socialt umgänge, klädval eller vilka sexuella beteenden som anses accepterade. Heder är ofta starkt kopplat till kvinnlig sexualitet, och genom att kontrollera denna kan gruppen bevara sin heder. Ibland räcker det med att det finns misstankar eller rykten om att något ska ha skett. Som straff kan den som bryter mot gruppens hederskoder utsättas för olika typer av våld, som hot, trakasserier och fysisk misshandel.

I de allvarligaste fallen kan personen utsättas för dödligt våld. Våldet ska göra att familjen återfår det anseende eller den "heder" som upplevs som förlorad.

Homofobiskt och/eller transfobiskt motiverat våld definieras i studien som att en person har utsatts för våld pga sin sexuella läggning och/eller sin könsidentitet/könsuttryck.⁸

Rasistiskt motiverat våld definieras i studien som att en person har utsatts för våld pga nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller liknande.⁹

Mående

Reaktioner under övergrepp

I enkäten ställde vi frågor om hur den utsatta reagerat under övergreppet. Det finns oftast en idé om, eller förväntan på, hur den som blir utsatt "bör" reagera under ett övergrepp. Dessa föreställningar kan exempelvis utgå ifrån stereotypa mediala bilder om hur ett övergrepp går till eller om normativa föreställningar i samhället om hur den utsatta ska reagera. Många har en föreställning om att den som blir utsatt automatiskt går in kamp- och/eller flyktbeteende vid ett sexuellt övergrepp. En svensk studie från Akutmottagningen för våldtagna på Södersjukhuset i Stockholm visar däremot att det vanligaste sättet att reagera under ett sexuellt övergrepp är att kroppen automatiskt blir paralyserad och att den utsatta upplever en oförmåga att röra sig, vilket går emot gängse bild om en kamp- och/eller flyktreaktion under övergreppet.¹⁰

Vi ville också i denna studie undersöka hur den utsatta reagerat under övergrepp då reaktionen i sig många gånger är starkt kopplad till exempelvis skuld- och skamkänslor av att inte ha (re)agerat som "förväntat". Det var också viktigt för oss att formulera svarsalternativen utifrån perspektivet att vi människor gör motstånd och reagerar på olika sätt för att försöka skydda oss från fara, oavsett hur reaktionen under övergreppet ser ut.

Följande reaktioner, samt möjlighet att beskriva via fritext, hade respondenterna att välja bland:

- Du skyddade dig genom att stänga av kroppen (t.ex. att du inte kunde röra dig eller som att kroppen frös)
- Du skyddade dig genom att mentalt fly situationen (t.ex. att du stängde av tankarna, kopplade ifrån eller upplevde att du såg dig själv utifrån)
- Du skyddade dig genom att fysiskt ta dig ifrån situationen
- Du skyddade dig genom att göra fysiskt och/eller verbalt motstånd (t.ex. att du slogs, skrek, sparkades)

³ se fotnot 1.

⁴ Se pdf-bilaga för samtliga frågor som ställdes i enkäten. Du hittar den på Föreningen Storasysters hemsida.

⁵ Unizon (2015). *Så ser våldet ut*. www.unizon.se/mans-vald-mot-kvinnor/vald-i-nara-relationer/sa-ser-valdet-ut

⁶ Kvinnofridslinjen (2019). *Hedersrelaterat våld*. www.kvinnofridslinjen.se/sv/om-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald/

⁷ UMO (2019). *Våldtäkt och andra sexuella övergrepp*. www.umo.se/vald-och-krankningar/sexuella-overgrepp-och-trakasserier/valdtakt-och-andra-sexuella-overgrepp/

UMO är en webbplats för alla som är mellan 13 och 25 år. På UMO kan du hitta svar på frågor om sex, hälsa och relationer. Bakom UMO står alla regioner (tidigare landsting).

⁸ Med utgångspunkt från Diskrimineringsombudsmannen definitioner om könsuttryck, könsidentitet och sexuell läggning som diskrimineringsgrunder.

⁹ www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/ (2019)

¹⁰ Med utgångspunkt från Nationellt Centrum för Kvinnofrids formuleringar om hatbrott, www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vad-sager-lagen/ (2019)

¹¹ Möller, A. et al (2017). *Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression*.

Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2010). *Antologi. Sju perspektiv på våldtäkt*

Reaktioner/känslor/beteenden efter övergrepp

I enkäten ställdes frågor om hur den utsatta reagerat och mått efter övergreppet. Vi försökte genom olika kategorier av mående, reaktioner och känslouttryck rama in de vanligaste reaktionerna efter övergrepp som vi dels ser i vår egen stödverksamhet och som tidigare studier visat.¹¹

Följande symptom, samt möjlighet att beskriva via fritext, hade respondenterna att välja bland:

- Känslor av skuld
- Känslor av skam
- Ångest
- Oro
- Stress
- Rädsla
- Ilska/irritabel/otålighet
- Försämrat egenvärde/självkänsla
- Sömnproblem (t.ex att du sover för mycket/litet, mardrömmar)
- Minnessvårigheter/koncentrationssvårigheter
- Nedstämdhet/depression
- Avskärmad från känslor/känslomässigt avstängd
- Fysiska reaktioner (t.ex hjärtklappning, spändhet i kroppen, värk i kroppen, illamående, frysningar, bröstsmärtor, svårt att äta)
- Flashbacks (t.ex återupplevande av övergreppet, plötsliga minnesbilder)
- Tillitsproblem (t.ex svårt att lita på andra och/eller på dig själv, på samhället)
- Overklighetskänslor
- Svårigheter med sex/sexualiteten
- Självmedicinering (med alkohol, mediciner och/eller droger)
- Åtstörning
- Självskadebeteende (t.ex skära sig eller på annat sätt skada sig, eller skada sig med hjälp av alkohol, droger, sex)
- Undvikande av tankar, känslor, aktiviteter, platser och/eller personer som får dig att tänka på övergreppet
- Suicidtankar
- Suicidförsök

Stöd

I enkäten listade vi de vanligaste stödinstiten som vår målgrupp brukar komma i kontakt med. Även här hade respondenterna möjlighet att beskriva andra typer av stödkontakter genom fritextsvar.

Följande stödinstiten/kontakter hade respondenterna att välja bland:

- Samtalskontakt på vårdcentral
- Samtalskontakt på ungdomsmottagning
- Akutvård på sjukhus
- Stöd via socialtjänsten
- Stöd via tjej, kvinno, ungdoms eller transjour
- Brottsofferjour
- Samtal eller läkarkontakt inom psykiatri
- Privat psykolog/psykoterapeut
- Samtalskontakt på skola/universitet
- Stöd hos religiöst samfund

Tillvägagångssätt

Inför utformandet av enkäten gjordes en övergripande översikt av forskningsfältet där vi tittade på liknande studier inom området. Vi valde därefter att fokusera på tre huvudområden som ligger i linje med Föreningen Storasyster arbete: vilket typ av sexuellt våld som vår målgrupp utsatts för (samt erfarenheter av annat typ av våld), vilka reaktioner/mående/beteende som målgruppen upplevde under och efter ett övergrepp samt vilket typ av stöd målgruppen fått eller önskat.

REFERENSGRUPP

En referensgrupp, med yrkesverksamma och anhöriga, hade en aktiv roll i att ge feedback på enkätens utformade utifrån sina respektive professioner såsom psykolog, läkare, kurator, jurist, anställd på annan jour, socionom och/eller i rollen som volontär i Föreningen Storasyster. Även anställda på Föreningen Storasyster gav sina synpunkter på innehållet i enkäten.

SPRIDNING OCH URVAL

Enkäten utformades med hjälp av verktyget Google Forms och spreds i Föreningen Storasysters digitala kanaler (Facebook, Instagram, Twitter, Föreningen Storasysters hemsida) samt genom mejlutskick om enkäten till jourer och andra organisationer. Enkäten spreds också genom att andra personer delade den vidare i sina kanaler på sociala medier. Vi samlade in information från respondenterna om hur de hittat till enkäten för att få en bättre bild av hur spridning av den såg ut. Den stora majoriteten hittade enkäten via Facebook, exempelvis via Föreningen Storasysters egna Facebook-sida. En del av respondenterna beskrev att de nåtts av enkäten då den delats i Facebook-grupper för olika metoo-upprop (exempelvis #medvilkenrätt, #orosanmälan, #allavi, #timeout, #deadline). En mindre andel hittade till enkäten via Instagram eller hade blivit tipsade om den via en vän/bekant. Då Föreningen Storasyster dagligen arbetar med målgruppen, personer som utsatts för sexuella övergrepp av olika slag, har vi också haft kontakt med målgruppen och kunnat nå ut med enkäten till dem genom våra egna stödfunktioner.

Inga av frågorna i enkäten var obligatoriska för respondenten att besvara då det var viktigt att låta respondenten själv få sätta gränser för vad den ville dela med sig av eller inte. På vissa av frågorna i enkäten var det möjligt att välja ett av de fasta svarsalternativen och på somliga kunde

respondenterna välja flera av svarsalternativen som de upplevde passade deras erfarenhet. På nästan samtliga frågor hade respondenterna möjlighet att fylla i fritextsvar om de ville lägga till något eller om de fasta svarsalternativen inte rymde deras upplevelse eller erfarenhet. Vissa frågor var rena fritextfrågor där alla respondenterna fick svara fritt. Dessa svar har sedan tolkats och kategoriserats utifrån återkommande teman i respondenternas utsagor.

Urvalet av respondenter är inte representativt för hela befolkningen då enkäten är besvarad av personer som alla har erfarenheter av sexuellt våld. Resultaten kan därför inte göras generaliserbart till exempelvis hela Sveriges befolkning men kan säga något om gruppen som har erfarenhet av utsatthet för sexuellt våld. Vi kan inte heller med säkerhet veta om en person svarat på enkäten flera gånger. Dock har vi haft möjlighet att sortera bort och exkludera vissa svar så som dubletter (förmodligen pga att respondenten klickade flertalet gånger på skicka-knappen vilket skapade flera identiska svar) från det totala antalet enkätsvar. Antal enkätsvar inklusive dubletter var 5 329.

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

På enkätens första sida informerades respondenterna om studiens syfte och att medverkan var frivillig. Med tanke på studiens känsliga ämnesområde upplystes respondenterna även om att de besvarade frågorna anonymt och att inga frågor var obligatoriska att besvara.

Deltagarna i studien informerades vidare om att enkätsvaren, och eventuella citat (som anonymiserats genom borttagande av personliga detaljer), skulle användas i en rapport med syftet att öka kunskapen om sexuellt våld och för att i förlängningen kunna förbättra stödet för utsatta. Alla respondenter fick även kontaktuppgifter till Föreningen Storasyster om de önskade stöd efter att ha besvarat enkäten.

¹¹ Med utgångspunkt från Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014), *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, Heimer och Sandberg (red) (2008), *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar* samt Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2010), *Antologi. Sju perspektiv på våldtäkt*

"Jag känner inte en enda tjej som inte blivit utsatt på något sätt."

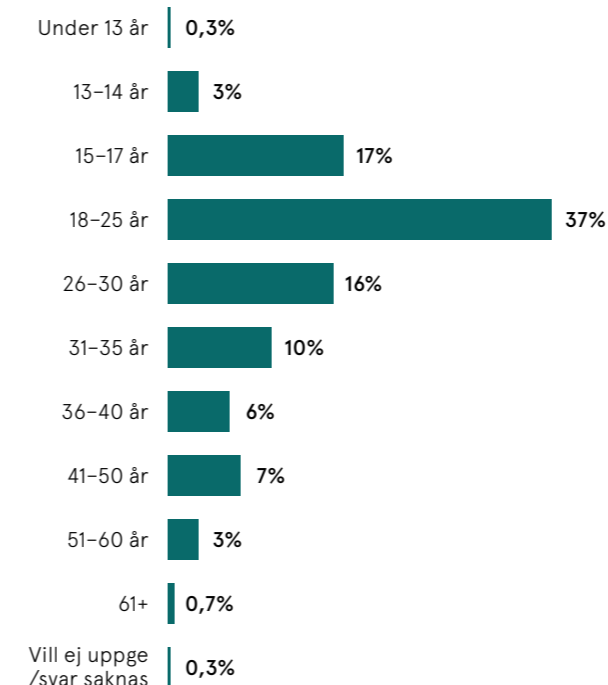
Resultat

I detta avsnitt presenteras resultaten från enkätens samtliga frågor. De citat som inkluderats i resultatdelen utgår ifrån de fritextsvar som respondenterna angett löpande i enkäten.

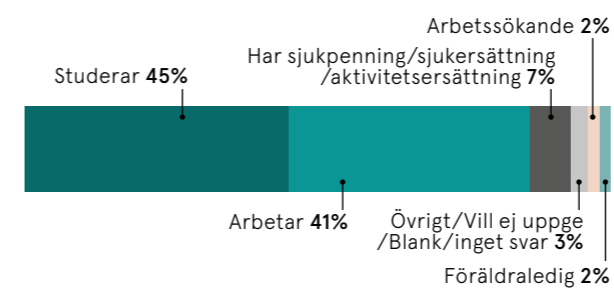
Vilka har besvarat enkäten?

Alla personer, oavsett ålder, var välkomna att besvara enkäten, men majoriteten av respondenterna var mellan 13–35 år och definierade sig som kvinnor. De flesta svarade "Nej" på frågan om hen var transperson och majoriteten av respondenterna arbetade eller studerade.

Ålder

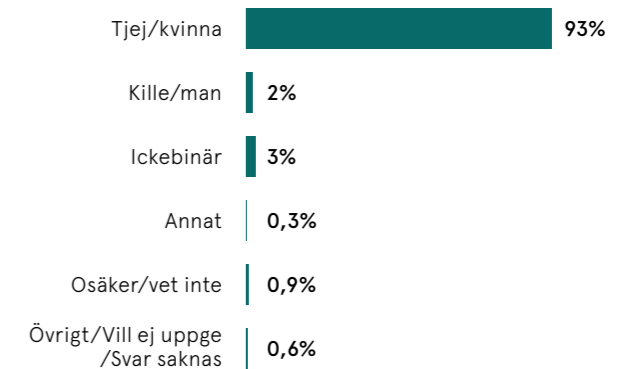


Vad är din huvudsakliga sysselsättning?

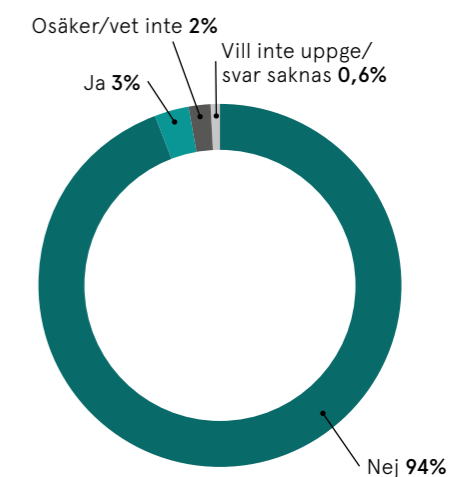


Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) publicerade år 2014 rapporten "Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa". Då undersöktes personer över 18 år i Sverige och deras erfarenheter av sexuellt våld i en prevalensstudie på 10 000 personer. I vår enkätstudie hade vi möjlighet att fånga upp erfarenheter hos en yngre målgrupp då dryga 20 procent av de som besvarade enkäten var under 18 år (se avsnittet "Ungas utsatthet" för specifikt fokus på den unga målgruppen).

Vilken är din könsidentitet?



Är du transperson?



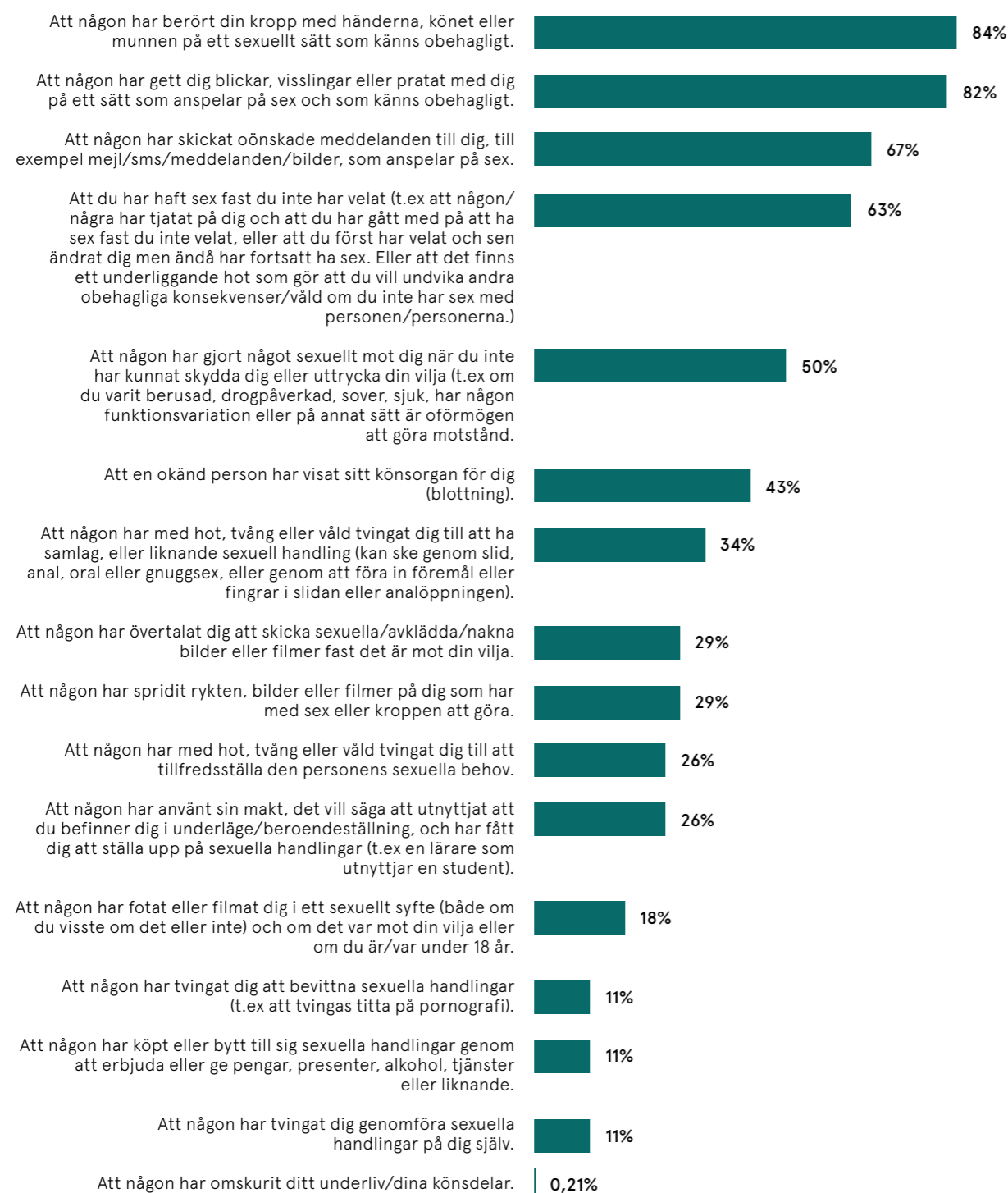
Sexuellt våld

TYP AV SEXUELLT VÅLD

I denna del av enkäten var ambitionen att ställa frågor om sexuellt våld genom att beskriva och exemplifiera olika typer av sexuella övergrepp för respondenten snarare än att kategorisera dem utifrån lagtexten. Detta för att respondenterna inte förväntas veta vilket typ

av övergrepp de rent juridiskt har blivit utsatt för, utan med en förhoppning om att respondenterna istället skulle känna igen sig i beskrivningen av olika typer av övergreppssituationer. Respondenterna hade möjlighet att välja ett eller flera alternativ.

Vilken typ av sexuella övergrepp har du blivit utsatt för?



De flesta av respondenterna (95 procent) har angett att de utsatts för fler än ett typ av sexuellt övergrepp. Dock säger denna siffra inget om antal gånger en person varit utsatt för sexuella övergrepp. Sammantaget rapporterar respondenterna däremot om 30 544 typer av olika övergrepp (utifrån frågan "Vilken typ av sexuella övergrepp har du blivit utsatt för?").

I vissa av fallen är det svårt att direkt definiera om övergreppet i laglig mening kunde betraktas som våldtäkt eller annat sexuellt övergrepp. Det beror på att det läggs vikt vid gärningens karaktär då det krävs att den handling som offret utsätts för ska betraktas som samlag eller jämförlig med samlag för att en gärning ska klassas som våldtäkt. Annars kan handlingen räknas som sexuellt övergrepp eller sexuellt ofredande.

"Gick i flera år och trodde att jag hade gått med på sexet, det var så jag bearbetade det i början. Först när jag valde att berätta om det så insåg jag vad som egentligen hänt. En tyst våldtäkt."

Våldtäkt

Var tredje person uppgav att någon med hot, tvång eller våld tvingat respondenten till att ha samlag, eller liknande sexuell handling (kan ske genom slid-, anal-, oral- eller gnuggsex, eller genom att föra in föremål eller fingrar i slidan eller analöppningen).

Den svenska sexualbrottslagstiftningen (6:e kapitlet i Brottsbalken), som ändrades 1:a juli 2018, betonar bland annat att sex ska vara baserat på frivillighet och att den som genomför samlag eller annan jämförbar handling med en person som inte deltar av fri vilja kan dömas för våldtäkt. I den nya lagstiftningen är det fokus på att frivillighet ska ha kommit till uttryck genom ord, handling eller annat sätt (annat sätt avses exempelvis kroppsspråk eller minspel) snarare än att motstånd måste uttryckas verbalt eller fysiskt, eller att personen på något sätt bör ha värt sig mot en sexuell handling. Att vara passiv är således inte ett uttryck för frivillighet.

"Jag tror inte jag är den enda som inte visste att jag blev utsatt eller som förminskar händelserna pga det kan vara små saker som man tror är norm. Eller att jag ju får skylla mig själv för att jag inte sa nej och personen inte visste att jag inte ville och menade inget illa."

Enligt lagen kan samlag aldrig bedömas som frivilligt om deltagandet är en följd av våld eller hot, om offret är i en särskilt utsatt situation (pga medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, sjukdom, fysisk eller psykisk funktionsvariation eller är påverkad av droger eller alkohol) eller om den som utsätts är i beroendeställning till förövaren. Den nya lagstiftningen gällande våldtäkt inkluderar, liksom tidigare även detta, men omfattar nu även handlingar där varken hot, våld eller utnyttjande har förekommit men där deltagandet inte är frivilligt.

Sexuellt övergrepp

Många av respondenterna hade erfarenhet av att ha blivit utsatt för det som kallas sexuellt övergrepp. Sexuellt övergrepp innebär handlingar som inte är samlag (eller jämförbara med samlag) men där personen inte deltagit frivilligt.

Varannan person som besvarat enkäten uppgav att någon har gjort något sexuellt mot dem när de inte har kunnat skydda sig eller uttrycka sin vilja, t.ex. om personen varit berusad, drogpåverkad, sovit, varit sjuk, haft någon funktionsvariation eller på annat sätt varit oförmögen att göra motstånd. En fjärdedel av respondenterna uppgav att någon har använt sin makt, det vill säga utnyttjat att personen befinner sig i underläge/beroendeställning och har fått personen att ställa upp på sexuella handlingar (t.ex. en lärare som utnyttjar en student). En lika stor andel av respondenterna uppger att någon med hot, tvång eller våld tvingat personen till att tillfredsställa den andra personens sexuella behov.

Var tionde person uppgav att någon hade tvingat dem att genomföra handlingar på sig själva och en lika stor andel rapporterade att någon har tvingat personen att bevittna sexuella handlingar (t.ex. att tvingas titta på pornografi). Enligt respondenternas svar går det inte att avgöra om gärningarna inneburit samlag, eller jämförbar handling, men om så vore fallet så skulle dessa handlingar klassas som våldtäkt.

Sexuellt ofredande

Nästan varannan respondent uppgav att en okänd person har visat sitt könsorgan för dem (blottning). Denna handling, och liknande handlingar som är ägnade att väcka anstöt eller som genom ord eller handling kränker en persons sexuella integritet, betraktas som ett sexuellt ofredande.

Majoriteten av respondenterna har varit utsatta för att någon berört deras kropp med händerna, könet eller munnen på ett sexuellt sätt som känts obehagligt, eller att någon gett dem blickar, visslingar eller pratat med dem på ett sexuellt sätt som upplevts obehagligt. Vanligt förekommande var även att ha någon hade skickat oönskade meddelanden till dem, till exempel mejl/sms/meddelanden/bilder, som anspelade på sex. Vi ansåg det viktigt att exemplifiera olika typer av övergrepp i enkäten då "mindre grova" sexuella övergrepp ofta förminsas av den som blir utsatt (och av samhället) och kan därför vara svåra att benämna som övergrepp.

Nästan var tredje respondent uppgav att någon hade övertalat den att skicka sexuella/avklädda/nakna bilder eller filmer fast det var mot personens vilja. Lika stor andel hade erfarenhet av att någon spridit rykten, bilder eller filmer på personen som hade med sex eller kroppen att göra. Dessa handlingar utgör sexuellt ofredande om den utsatta har kännedom om handlingen. Om den utsatta är ovetandes om gärningen kan det betraktas som förtal eller grovt förtal när t.ex filmer eller bilder sprids. Om personerna som skildras på bilderna eller i filmerna är barn kan det även räknas som barnpornografibrott.

Nästan var femte respondent uppgav att någon har fotat eller filmat dem i ett sexuellt syfte och att det var mot dennes vilja (här ingår både om den utsatta visste eller inte visste om det) eller att personen är/var under 18 år när detta skedde. I de fall personen är under femton år räknas det som utnyttjande av barn för sexuell posering samt barnpornografibrott att inneha dessa bilder/filmer.¹²

Köp av sexuell tjänst

Köp av sexuell tjänst är ett brott som innebär att skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning. Drygt var tionde respondent hade erfarenhet av att någon har köpt eller bytt till sig sexuella handlingar av personen genom att erbjuda eller ge pengar, presenter, alkohol, tjänster eller liknande.

Könsstympning

I enkäten valde vi att ställa frågan om respondenterna hade erfarenhet av att någon omskurit deras underliv/könsdelar. En mycket liten andel av respondenterna uppgav att de hade utsatts för kvinnlig könsstympning (11 personer) men det är ändå viktigt att lyfta denna utsatthet då det i många fall är en grupp som blir osynliggjord. I Sverige finns det sedan år 1982 en lag mot kvinnlig könsstympning. Vi ställde frågan om könsstympning eftersom dessa tvingande och brottsliga ingrepp ofta motiveras genom att begränsa och kontrollera kvinnors sexualitet, vilket i stor utsträckning påverkar kvinnors hälsa och mående, och bör betraktas som sexuellt våld.

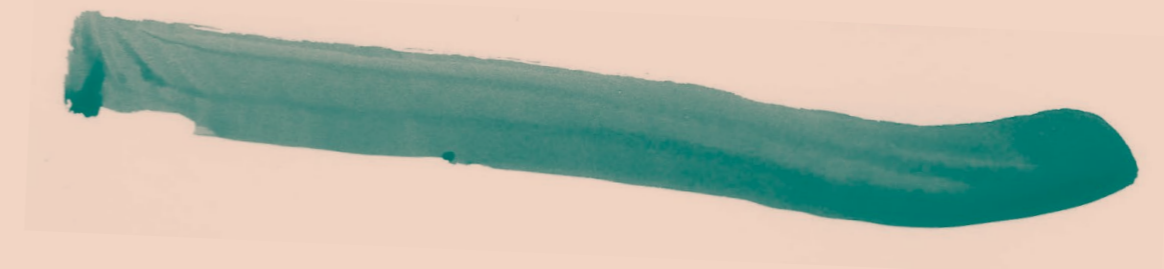
"Tjatsex"

Drygt hälften av respondenterna uppgav att de har haft sex fast de inte har velat. Det kunde t.ex handla om att någon/några har tjatat på personen och att den har gått med på att ha sex fast den inte velat. Det kunde också handla om att personen först velat och sen ändrat sig men ändå fortsatt att ha sex, eller att det finns ett underliggande hot som gör att personen vill undvika andra obehagliga konsekvenser/våld om den inte har sex med den andra personen/personerna. Enligt lag räknas sk. "tjatsex" inte som ett sexuellt övergrepp men vi valde att ställa frågan om denna utsatthet för att få mer kunskap om hur vanligt det är att "gå med på sex" fast man egentligen inte vill.

"Jag förstod först för några månader sedan att min pojkväns tjat om sex och dom gånger han hade sex och jag grät räknas som våldtäkt."

Den nya sexualbrottslagstiftningen innebär också att två nya brott införs: oaktsamt sexuellt övergrepp och oaktsam våldtäkt. Oaktsamhet i detta sammanhang innebär att man borde ha insett risken att någon inte deltar frivilligt men att man ändå genomför en sexuell handling med den personen. Dessa två nya brott fokuserar således på omständigheterna kring att den andra personen inte deltar frivilligt och skulle teoretiskt sett kunna tillämpas vid situationerna beskrivna ovan.

"Jag var först tveksam till om jag ens skulle öppna enkäten eftersom jag aldrig blivit våldtagen, och jag vet att många resonerar som jag. Det finns en allmän uppfattning om att "lite tafs ingår" i att vara tjej och jag tror att de flesta tjejer inte skulle komma på tanken att anmäla eller ens veta om att det är ett brott att tafsa."



"Jag har alltid tyckt att det är oklart vad som räknas som sexuellt övergrepp, och har därför aldrig pratat om det på det sättet. Jag har bara uttryckt min frustration och rädsla över vad det jag blivit utsatt för och kallat det för "machokillar som tar sig friheter". Känns viktigt att veta vad det faktiskt klassas som och att ni uppmärksammar!"

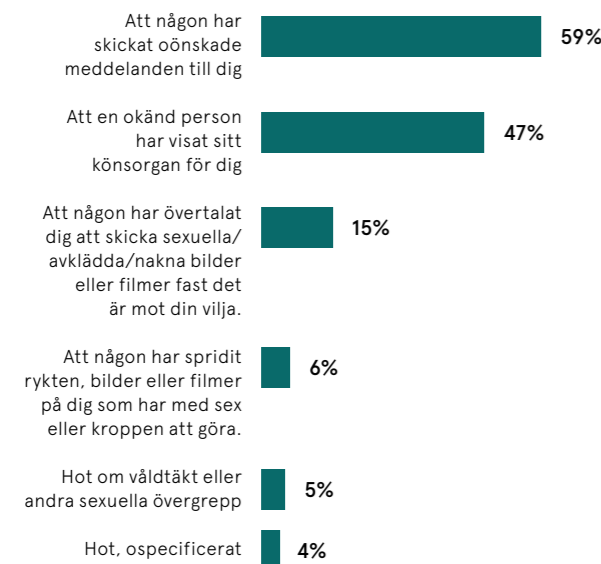
¹² Att försöka få någon som fyllt femton år men ännu inte arton år att medverka i en sexuell handling, som i sin tur är en del i en framställning av en pornografisk bild eller posering, är sexuellt ofredande. Om personen är över arton år räknas gärningen förmodligen också som sexuellt ofredande eller kränkande fotografering.

ÖVERGREPP PÅ NÄTET

Majoriteten av respondenter (59 procent) uppger att de blivit utsatta för övergrepp på nätet, som en del av de sexuella övergrepp de har utsatts för. En dryg majoritet av respondenterna som utsatts på nätet uppgav att de fått oönskade meddelanden (ex. mejl, sms, meddelanden, bilder) på nätet som anspelar på sex. Sett till den tidigare frågan om vilka sexuella övergrepp som respondenterna varit utsatta för överlag, så kan det finnas ett visst överlapp gällande de 67 procent som uppgav att de fått oönskade sexuella meddelanden. Varför siffran är lägre för oönskade sexuella meddelanden på nätet kan möjligtvis handla om att respondenterna exempelvis har fått ett önskat sexuell sms på sin telefon men inte definierat det som att handlingen har skett på nätet.

"Nästan alla tjejer i tonåren får dickpics och folk som skickar meddelanden om sex till dem."

Vilket/vilka typ av sexuella övergrepp har du blivit utsatt för på nätet?



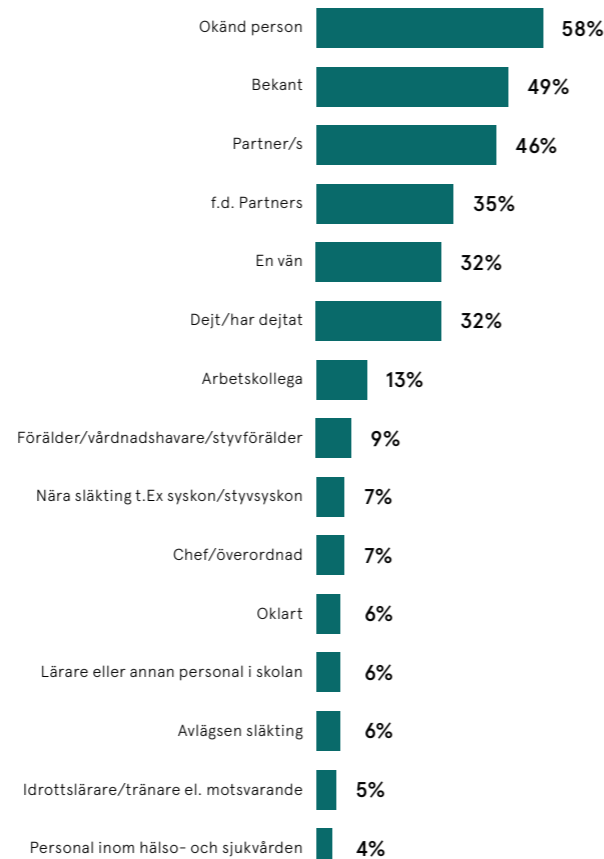
Mindre vanliga övergrepp på nätet var att bli utsatt för andra typer av hot än de som listas ovan. Exempelvis gällde det hot om våld när personen sagt ifrån eller inte visat intresse (ex. inte skickat bilder som efterfrågats), att personen blivit hotad/utpressad till att skicka nakenbilder/visa sig i webbkamera eller hotad om att det ska spridas bilder eller rykten om respondenten. Sammanlagt vittnade 12 procent av respondenterna om

utsatthet för olika typer av hot på nätet (inkluderat de i listan ovan).

FÖRÖVARE

Den vanligaste relationen som den utsatta hade till förövaren var okänd person, följt av bekant, partner/s eller före detta partner/s. Andra vanliga förövare var en vän, någon som respondenten dejtade/har dejtat eller en arbetskollega.

Relation till den utsatta



"Det är svårt att som utsatt veta vad som räknas som ett övergrepp, speciellt i relation med en partner. Hade önskat att vuxna lärt mig att sex inte ska göra ont! Utan perspektiv och mer kunskap är det lätt att nedvärdera sig själv och tänka att man är knäpp, att det som hände inte var så farligt, när det egentligen var det."

2017 års Nationella Trygghetsundersökning (NTU) följer samma mönster: vanligast var att ha varit utsatt av en okänd (65 procent), följt av bekant (24 procent) och närstående (11 procent).¹³ Dock ser vi i enkätstudien att ha varit utsatt av en bekant eller partner/före detta partner är nästan lika vanligt förekommande som okänd, vilket skiljer sig från NTU:s statistik. I Nationellt Centrum för Kvinnofrids undersökning "Våld och hälsa" uppgavs den aktuella partnern vanligtvis som förövaren vid allvarligare sexuella övergrepp, och bekanta och okända förövare vid mindre allvarliga övergrepp.¹⁴ Dock har vi i denna studie inte haft möjlighet att titta på hur relation till förövare och typ av övergrepp hänger samman.

I Föreningen Storasystems stödverksamhet möter vi främst de som har utsatts av en närstående (58 procent, ex. familj, partner/f.d. partner, nära släkting), följt av bekant (44 procent, ex. bekant/vän, lärare, kollega, förälders vän) och sist okänd (11 procent).¹⁵ Siffran för att ha blivit utsatt av en okänd är lägre i Föreningen Storasystems egen statistik om man jämför både med enkätstudiens resultat och NTU 2017. Dock kan man tänka sig att utsatta söker stöd då de varit utsatta för grövre sexuella övergrepp vilket ofta hänger samman med att i dessa fall blivit utsatt av en närstående eller bekant.

Förövarens kön

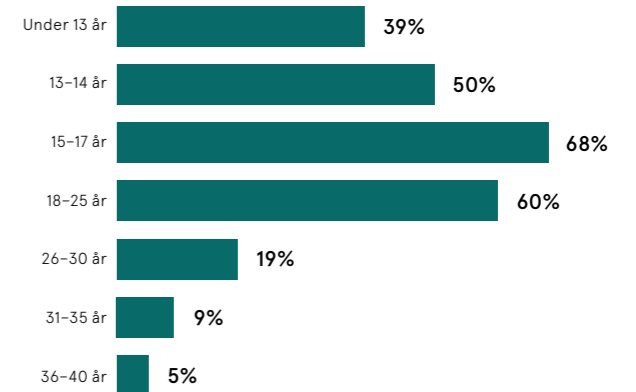
98 procent av respondenterna uppgav att de hade blivit utsatt för sexuellt våld av en man/kille och 18 procent hade blivit utsatta av flera män/killar vid ett tillfälle. 6 procent hade blivit utsatt av en kvinna/tjej. Detta går i linje med BRÅ:s brottsstatistik från 2017 som visar att 98 procent av gärningspersonerna som misstänks för sexualbrott är män (BRÅ 2018) samt med NCK:s undersökning "Våld och hälsa" där de utsatta kvinnorna uteslutande uppgav att de hade blivit utsatta för sexuella övergrepp av en vuxen man.¹⁶ Våldigt få uppgav att de hade varit utsatt av en vuxen kvinna, detta gällde både för vuxna och barn hade utsatts för övergrepp.¹⁷ Samma mönster återfinns i Föreningen Storasystems statistik från stödverksamheten där utsatta uppger att de i 95 procent av fallen har varit utsatt för sexuellt våld av en man.¹⁸

ÅLDER FÖR UTSATTHET

Respondenterna fick här ange inom vilka ålderskategorier de blivit utsatta för sexuella övergrepp och de hade möjlighet att välja flera alternativ. Dock säger siffrorna inget om huruvida respondenten utsatts för flera övergrepp inom en och samma ålderskategori.

"Jag var ett barn när detta hände. Just i stunden funderade jag inte så mycket på det utan det är nu när man är vuxen man inser vad det är man har varit med om."

Hur gammal var du när du blev utsatt för sexuella övergrepp?



Många vittnar om utsatthet för sexuellt våld under barndomen (innan 18 års ålder) och även under det tidiga vuxenlivet (18-25 år). Då majoriteten av respondenterna som besvarade enkäten själva var mellan 13-35 år vid svarstillfället är det inte möjligt att få ut information om utsatthet senare i livet, vilket möjligtvis kan förklara att färre rapporterar utsatthet senare i livet. Sammanlagt har respondenterna rapporterat in 13 265 tillfällen för utsatthet. Dock säger inte heller denna siffra något om det faktiska antalet tillfällen då respondenterna utsatts eftersom det inte var möjligt att rapportera flera olika övergrepp inom samma ålderskategori.

BROTTSPLATS

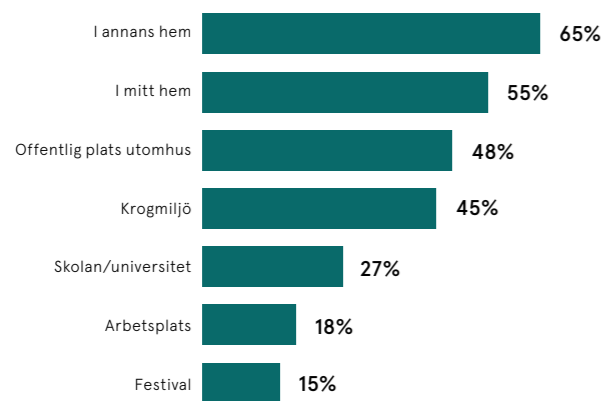
De vanligaste platserna att ha utsatts på var i en hemmiljö, antingen i ens eget hem eller i någon annans. Offentliga platser och krogmiljö rapporterar också respondenterna som vanliga miljöer där de blivit utsatta för sexuella övergrepp. Återkommande, men mindre vanliga, platser att ha utsatts var skolan/universitetet, ens arbetsplats eller på festival.

Att det är så stor andel som är utsatta av en okänd kan eventuellt förklaras av att de vanligaste brottsplatserna utgörs av offentliga platser utomhus och krogmiljö. En person som den utsatta känner (bekant, nuvarande eller f.d. partner/s, vän eller någon personen dejtade/dejt

¹³ NTU 2017 avser utsatthet under 2016. Uppgift om den utsattas relation till förövaren saknas i NTU 2018. NTU:n ber sina respondenter ange relation till förövare vid det senaste övergreppet det senaste året, de kan således inte ange flera olika typer av förövare.
¹⁴ NCK (2014). Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa
¹⁵ Föreningen Storasyster (2018)
¹⁶ NCK (2014). Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa
¹⁷ ibid. Inkluderat både kvinnor och män som blivit utsatta.
¹⁸ Föreningen Storasyster (2018)

tat) var därefter en av de vanligaste förövarna. Därför kan man tänka sig att hemmiljö (annans eller egen), men också offentliga platser eller krogmiljö, är platser där man också utsätts av personer man känner. Vi vet att mycket av det grövre sexuella våldet sker i nära relation och i en hemmiljö. Samtidigt visar resultaten i denna studie att kvinnor och flickor inte upplever det offentliga rummet som en trygg plats fri från sexuella övergrepp.

På vilken plats/platser utsattes du för sexuella övergrepp?



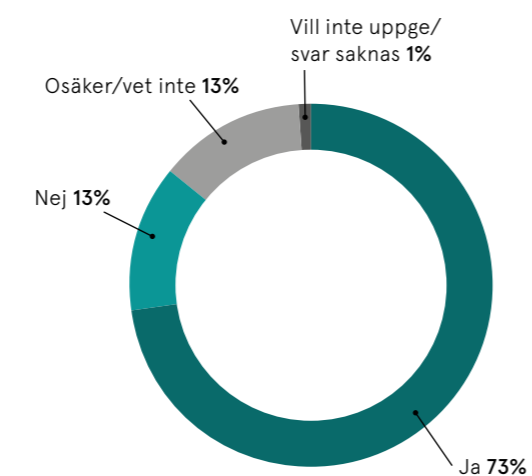
Kategorin "Övrigt" (11 procent) innehöll en rad olika platser - vanligast var att ha blivit utsatt i kollektivtrafiken/taxi/annat färdmedel, därefter på internet, på hotell/vandrarhem, inom hälso- och sjukvården eller på badhus/badplats. Inom denna kategori har respondenterna fått ange svar via fritext och därför ingår även platsen "nätet" här (se även tidigare fråga om övergrepp på nätet för mer information om dessa typer av övergrepp).

Brottsplatsen för sexualbrott är något som också kartläggs i NTU:n. Enligt NTU 2017 (avser utsatthet under 2016) var allmän plats (51 procent) den vanligaste brottsplatsen, följt av bostad (19 procent), arbete/skola (17 procent) samt annan plats (13 procent). Dessa siffror skiljer sig till viss del från enkätens resultat - vanligaste platsen att vara utsatt är i annans eller eget hem som sedan följs av offentlig plats (motsvarande NTU:s allmän plats) och krogmiljö. Då vi inte haft någon yngre åldersgräns för vilka som kunde besvara enkäten har vi en stor andel som uppger att skola/universitet som brottsplats. Nästan lika stor andel som i NTU:n uppger i enkäten att de utsatts för sexuellt våld på sin arbetsplats (17-18 procent).

UPPREPAD UTSATTHET

Majoriteten av respondenterna vittnade om att de hade blivit utsatta för övergrepp vid upprepade tillfällen. Att bli utsatt för övergrepp mer än en gång är således vanligt, dock har vi ingen information om hur många gånger respondenterna har utsatts totalt sett. NTU:n från 2017 (avser utsatthet under 2016) rapporterar också att upprepade utsatthet är vanligt inom brottstypen sexualbrott - 51 procent uppger att de utsatts för minst två händelser av sexuellt våld under 2016.

Har du blivit utsatt för sexuella övergrepp vid upprepade tillfällen?



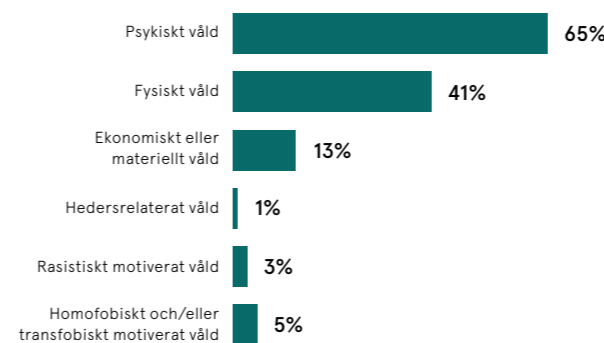
Enligt BRÅ har sexualbrott den högsta andelen upprepade brottshändelser - 71 procent av alla sexualbrottsbrott drabbar en person som redan utsatts för sexualbrott samma år. Viktigt att påpeka är att sexualbrott som det mäts i NTU innefattar ett brett spektrum av händelser, allt från lindrigare händelser som blottning till mycket grövre händelser som våldtäkt.¹⁹

Att en så stor andel personer uppger att de har utsatts för upprepade övergrepp har förmodligen flera olika förklaringar. En förklaring kan vara att enkäten var öppen under en period då samtalet om sexuellt våld i samhället var högst närvarande, vilket gjorde att vi fick många enkätsvar. Många som hade blivit utsatta pratade öppet om sina erfarenheter och en del påbörjade en process av att definiera sina upplevelser som övergrepp. Att respondenterna hade möjlighet att genom enkäten få hjälp att sätta ord på den stora variationen av sexuella övergrepp kan också ha bidragit till att så pass många rapporterade fler händelser av övergrepp.

UTSATTHET FÖR ANNAN TYP AV VÅLD

I enkäten ställde vi även frågan om respondenten hade blivit utsatt för någon annan typ av våld, utöver sexuellt våld. 68 procent hade erfarenhet av utsatthet för andra våldstyper utöver sexuellt våld och 9 procent uppgav att de kanske, eller inte visste, om de blivit utsatta för någon annan typ av våld.

Har du erfarenhet av annan typ av våld, utöver sexuella övergrepp?



Respondenterna kunde ange en eller flera våldstyper som de hade blivit utsatta för. En dryg majoritet hade varit utsatt för psykiskt våld, t.ex verbala kränkningar, hot, isolering, utpressning och kontroll. Fyra av tio hade erfarenheter av fysiskt våld, t.ex knuffar, sparkar, slag, strypgrepp, fasthållning eller att ha blivit attackerad med något tillhygge. Drygt var tionde person uppgav att de hade utsatts för ekonomiskt eller materiellt våld, t.ex genom undanhållande av ekonomiska tillgångar eller att göra sin partner ekonomiskt beroende, att förstöra dennes privata ägodelar eller hota att slå sönder möbler och inredning.

Fem procent uppgav att de hade blivit utsatt för homofobiskt och/eller transfobiskt motiverat våld dvs att personen har utsatts för våld pga sin sexuella läggning och/eller sin könsidentitet/könsuttryck. Tre procent av respondenterna som hade erfarenhet av annat våld, utöver sexuellt våld, vittnade om utsatthet för rasistiskt motiverat våld, det vill säga att personen har utsatts för våld pga av nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller liknande. En liten andel (1 procent, n=64) av respondenterna som hade annan våldserfarenhet hade varit utsatt för hedersrelaterat våld.

¹⁹ Brå (2017). Upprepade utsatthet för hot- och våldsbrott i befolkningen 2005-2015. Kortanalys 2/2017

"Jag tycker att man borde prata mer om hur den som blir utsatt för övergrepp kan reagera under tiden övergreppet sker. Jag tyckte det var mitt fel att det skedde för att jag "frös" istället för att försöka slå mig fri eller skrika. Men detta förklarade en kurator för mig efter flera år (man kan reagera genom att t.ex. frysa, slåss eller fly under övergreppet)."

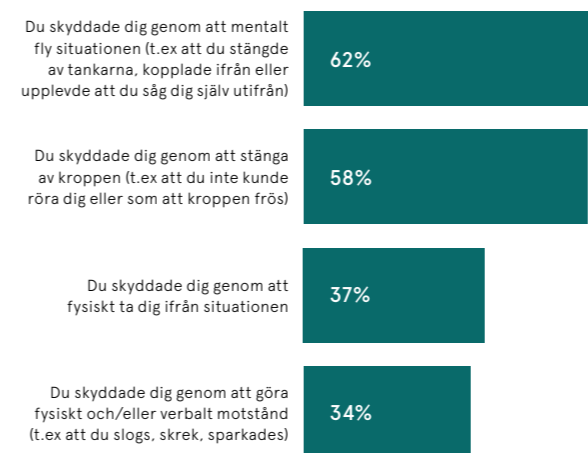


Psykiskt mående

REAKTIONER ELLER BETEENDE UNDER ÖVERGREPP

Här kunde respondenterna välja flera olika reaktioner/beteenden som de upplevde under övergrepp, för att de skulle få möjlighet att beskriva olika reaktioner vid olika typer av övergrepp. I likhet med tidigare studier gällande reaktioner under övergrepp uppgav majoriteten av respondenterna att de upplevde att de mentalt flydde situationen och/eller stängde av kroppen för att skydda sig.

Reaktioner som du upplevde under övergreppet



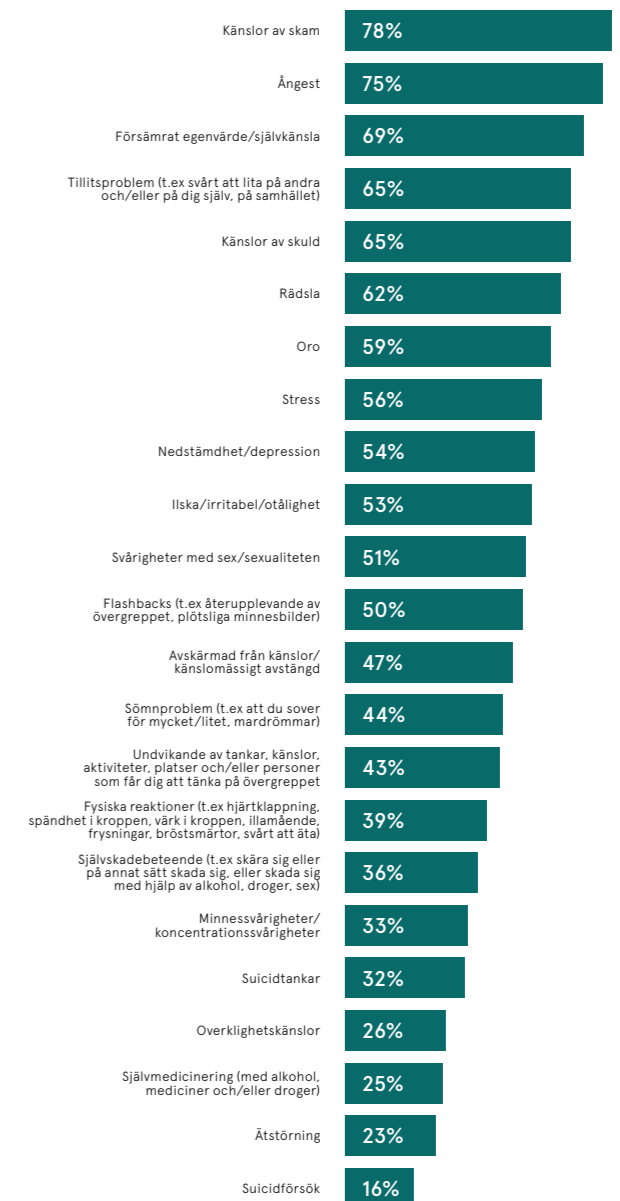
"Ibland går man kanske med på saker bara för att det ska gå över snabbt."

I kategorin "Övrigt" (5 procent) var de vanligaste reaktionerna att "spela med"/låtsas vara med på det eller att förminska situationen/låtsas som att det inte hade hänt. Flera respondenter i denna kategori beskrev även att de var drogade/fulla/sov eller var medvetslösa vilket bidrog till att de inte kunde reagera på något sätt. Andra vittnade om att de inte förstod att det var fel/att det var ett sexuellt övergrepp vid tidpunkten då de utsattes eller att de var för små för att förstå vad som hände.

REAKTIONER/MÅENDE/BETEENDE EFTER ÖVERGREPP

Respondenterna fick sedan beskriva känslor, beteenden, reaktioner eller problem som började efter övergreppet. Här kunde de välja flera alternativ.

Känslor & beteenden som uppstod efter övergreppet



"Hur lång tid det tog innan jag insåg att det inte var mitt fel. Jag var 26, det är på tok för länge att gå och tro att jag fick skylla mig själv, oftare i de fall där någon jag hade en relation till gick för långt."

Psykisk ohälsa hos målgruppen

Utsatthet för sexuella övergrepp påverkar den utsatta på många olika sätt och i denna studie har vi särskilt undersökt det psykiska måendet. De vanligaste symptomen hos respondenterna var känslor av skam, ångest, försämrat egenvärde/självkänsla, tillitsproblematik, skuldskänslor, rädsla och oro. Nedstämdhet och depression är exempelvis något som tas upp i NCK:s undersökning "Våld och hälsa". Där rapporterar nästan var femte kvinna som utsatts för allvarligt sexuellt våld efter 18 års ålder att de hade aktuella symptom på depression (jfr med 10 procent av de som inte varit utsatta för sexuellt våld).²⁰ I vår enkätstudie uppgav drygt hälften av respondenterna att de upplevde nedstämdhet/depression efter att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp.

"Jag visste inte att det jag blev utsatt för var ett sexuellt övergrepp tills att både vänner och via information på internet förklarade det för mig. Jag blev tjatad till att ha sex med en bekant, jag klandrade endast mig själv till en början. Men nu förstår jag, att det inte var mitt fel. Det var han."

Sexualitetsproblematik är något som varannan respondent uppger som en konsekvens av övergrepp. Föreningen Storasyster lanserade 2017 en rapport som fokuserade på sexualitetsproblematik efter sexuellt våld.²¹ Rapporten visade att de vanligaste sexuella problemen hos personer som utsatts för övergrepp var rädsla/avsmak för sex, svårigheter med gränssättning, svårare att ha en kärlekspartner, skam och skuld vid lust till sex samt mindre sexlust än tidigare.

Suicidtankar och suicidförsök är också frekvent återkommande bland respondenterna, vilket vi ser som mycket allvarligt. Dock är det inte ovanligt med såväl depression och självmordstankar generellt i befolkningen, oavsett utsatthet för övergrepp eller inte. Därför är det svårt att säga huruvida övergreppen orsakar denna psykiska ohälsa. Men att respondenterna i så pass hög grad beskriver en negativ påverkan på det psykiska måendet visar på vikten av att utsatta ska ha rätt att få stöd efter övergrepp. För att kunna söka sig till professionellt stöd behöver den utsatta få möjlighet att sätta ord på vad

den har varit med om. Om personen upplever starka skamkänslor kan detta försvåra att börja definiera både vad man har blivit utsatt för men också hur man påverkats av övergreppet. Det är därför centralt att yrkesverksamma som möter målgruppen har kunskap om vanliga reaktioner efter ett sexuellt övergrepp för att kunna stötta den utsatta på ett adekvat och respektfullt sätt.

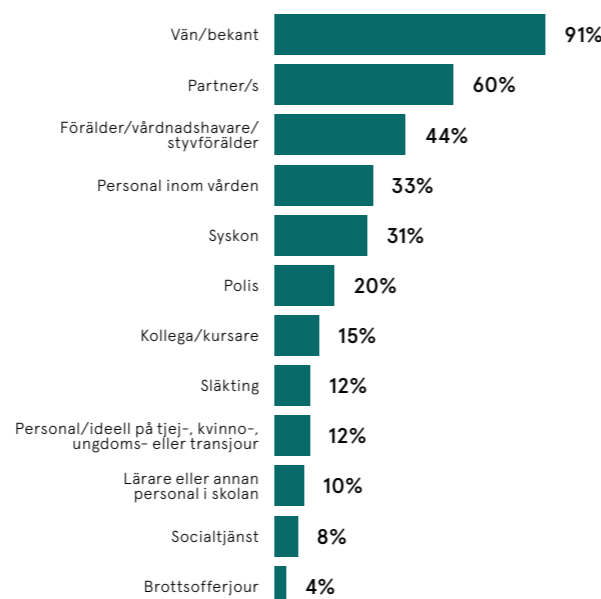
Stöd

BERÄTTAT FÖR NÅGON

"Jag förstod inte att jag hade blivit utsatt för ett våldtäktsförsök förrän jag berättade om händelsen för en vän."

Majoriteten av respondenterna uppgav att de hade berättat för någon att de har blivit utsatt för sexuella övergrepp, 83 procent. Var tionde respondent hade inte berättat för någon och 6 procent uppgav svaret "Jag vet inte/kanske". Resterande ville ej uppge, lämnade inget svar eller placerades i kategorin "Övrigt". Att så pass stor andel av respondenterna uppgett att de berättat för någon om sin utsatthet för sexuellt våld kan möjligen bero på att om person svarar på en enkät om sexuella övergrepp så har den på något sätt definierat att den har varit utsatt för sexuella övergrepp av något slag. Detta ökar också sannolikheten att personen har berättat för någon om sina erfarenheter.

Vem/vilka har du pratat med om att du utsatts för sexuella övergrepp?



"Det tog två år för mig att berätta för någon om att jag blivit våldtagen och att erkänna våldtäkten för mig själv."

Att berätta om övergreppet för någon kan vara ett första steg i att söka vidare stöd eller behandling efter att en har blivit utsatt för sexuella övergrepp. På denna fråga kunde respondenterna ange flera alternativ. Av de som hade berättat att de hade utsatts för sexuella övergrepp var det vanligast att ha pratat med en vän/bekant, följt av partner/s och förälder/vårdnadshavare/styvförälder. Personal inom hälso- och sjukvården, syskon eller polis var andra vanliga personer/instanser att ha pratat med. Även här kunde respondenterna välja flera alternativ.

"Jag hade behövt någon att prata med efter det här händelse, men jag visste inte var jag skulle vända mig och jag ville helst bara glömma bort att övergreppet hade hänt och försökte förneka det. I efterhand ångrar jag att jag inte berättade för någon på en gång och fick den hjälp och det stöd jag hade behövt."

I Föreningen Storasysters chatt (som är den stödfunktion dit de flesta hör av sig) uppger hälften av de stödsökande att de har berättat för någon om sina erfarenheter av övergrepp (Föreningen Storasyster 2018). De flesta har pratat med en vän/bekant, följt av personal om psykiatri, polisen, förälder/vårdnadshavare och personal inom hälso- och sjukvården.

BEHANDLINGSKONTAKTER INNAN ÖVERGREPP

För att försöka förstå behovet av stöd efter övergrepp ställde vi frågan om respondenten hade haft någon behandlingskontakt för känslomässiga eller psykologiska problem innan den blev utsatt för sexuella övergrepp. Majoriteten, 78 procent, uppgav att det inte hade haft någon sådan kontakt medan 20 procent hade haft en behandlingskontakt innan övergreppet/övergreppen.

Vilka kontakter?

Av de respondenter som hade haft en behand-

lingskontakt innan personen blev utsatt för sexuella övergrepp var det vanligast att ha haft kontakt med Barn- och ungdomspsykiatri, BUP, (54 procent). Detta kan möjligtvis förklaras av den relativt unga målgrupp som besvarat enkäten. Andra respondenter beskriver att de har haft kuratorskontakt på skolan/universitetet (36 procent), kontakt med ungdomsmottagningen eller med vårdcentralen (25 respektive 21 procent). Mindre vanliga behandlingskontakter var vuxenpsykiatri (21 procent), privat psykolog/psykoterapeut (14 procent) eller kontakt med socialtjänsten (11 procent).

PROFESSIONELLT STÖD EFTER SEXUELLA ÖVERGREPP

Behov av stöd

En fjärdedel av respondenterna svarade "Nej" på frågan om de haft behov av professionellt stöd efter övergrepp. 46 procent svarade "Ja" och 28 procent "Jag vet inte/kanske". Av dessa nästan 4 000 personer som känt behov av professionellt stöd eller uppger "Jag vet inte/kanske" svarar 52 procent "Nej" på frågan om de sökt professionellt stöd efter att ha blivit utsatt för övergrepp, och 12 procent svarade att de sökt men inte fått något stöd. Dessa fick ingen vidare fråga om varför de inte sökt stöd eller vilket typ av stöd de nekats. Dock fick de en fråga om vilket stöd de hade önskat få om de hade sökt/fått stöd (se nedan, "Stöd respondenterna önskat få").

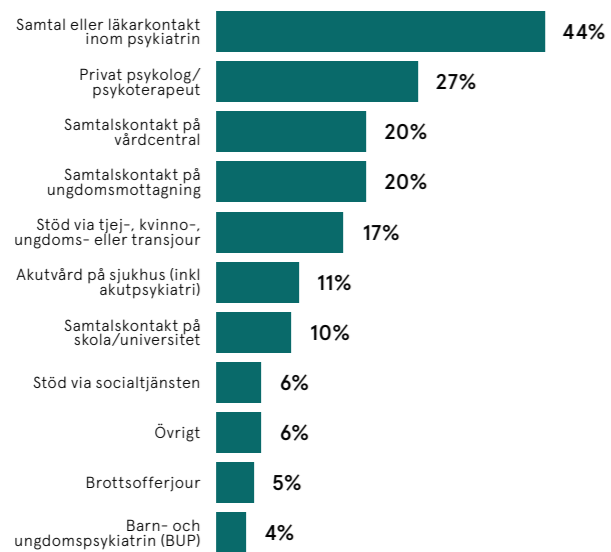
Sökt stöd

En tredjedel (av respondenterna som känt behov av professionellt stöd eller uppger "Jag vet inte/kanske") svarade "Ja" på frågan om de sökt professionellt stöd. För de som hade sökt professionellt stöd efter övergreppet var det vanligast att ha fått samtalsstöd eller läkarkontakt inom psykiatri, följt av privat psykolog/samtalsterapeut och samtalskontakt på vårdcentral eller ungdomsmottagning. Inom gruppen "Övrigt" angav respondenterna bl.a. kontakt med andra typer av ideella organisationer, psykologkontakt via företagshälsovården eller att de sökt stöd hos polis.

"Jag vågade inte prata om händelsen med sjukvården, jag skämdes något fruktansvärt. Behandlingen har dock tillslut hjälpt mig väldigt mycket."

²⁰ NCK (2014), Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldutsatthet samt kopplingen till hälsa
²¹ Föreningen Storasyster (2017), Sexualitet efter sexuella övergrepp. Den dolda problematiken

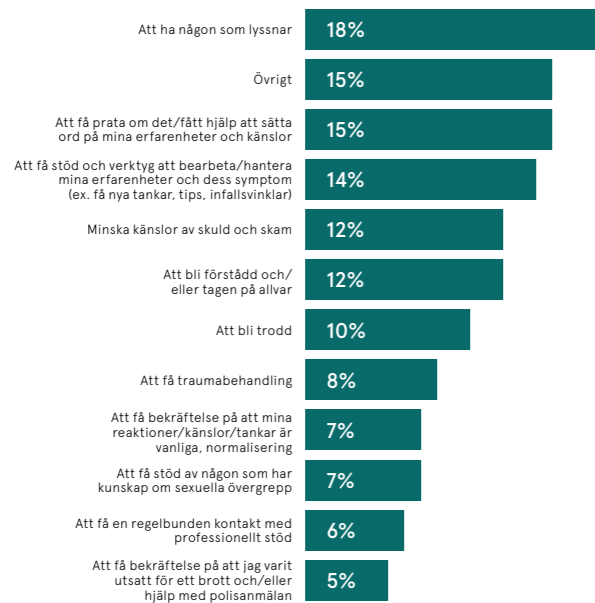
Vilket stöd fick du efter övergreppet?



Hur upplevdes stödet?

64 procent av respondenterna som fått stöd upplevde det som "Mycket bra" eller "Bra". Respondenterna fick sedan genom fritextsvar ange vad det var som fungerade bra i stödet. Svaren har sedan kategoriserats och grupperats utifrån de mest vanliga teman som framkom i fritextsvaren.

Vad fungerade bra i stödet?



"Det vet ni säkert redan men det är otroligt svårt att få hjälp. Svårt också med våld i nära relationer som ung, ingen tar en på allvar."

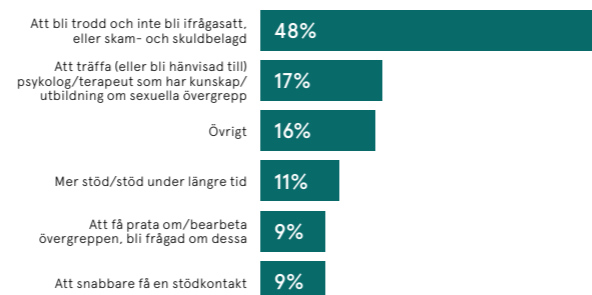
Respondenterna rapporterade om en mängd olika faktorer som de upplevde som bra i stödet, exempelvis att ha någon som lyssnar, att få prata om sina erfarenheter/att ha fått hjälp att sätta ord på sina känslor och tankar. Andra återkommande svar var att de hade fått stöd och verktyg att bearbeta/hantera sina erfarenheter och dess symptom, att ha fått hjälp i att minska känslor av skuld och/eller skam, att ha blivit förstådd/tagen på allvar samt att ha blivit trodd. Inom kategorin "Övrigt" var det en stor blandning av fritextsvar som inte var möjliga att kategorisera.

Då respondenterna uttrycker att de uppskattade att de fick stöd i att förstå symptomen efter övergrepp visar vikten av att yrkesverksamma som möter målgruppen har kunskap om vanliga reaktioner efter sexuella övergrepp. Detta kan vi även se framhållas av respondenter som upplevde stödet som de fick som "Dåligt" eller "Mycket dåligt" (se nedan).

"Jag förstod mer efter denna enkäten att det jag varit med om inte är okej... och att jag kanske borde prata med någon om allt jag varit med om."

Nästan var femte respondent som hade fått stöd efter övergrepp upplevde stödet som "Dåligt" eller "Mycket dåligt". De fick sedan genom fritextsvar besvara frågan om vad som hade kunnat förbättras i stödet (se tabell nedan). Svaren har även här kategoriserats och grupperats utifrån de mest vanliga teman som framkom i fritextsvaren.

Vad hade kunnat förbättras i stödet?



Respondenterna berättar om vikten av att få hjälp med att minska skuld- och skamkänslor i stödet och det är även något som de skulle vilja förbättras i det stödet som ges. Att få träffa

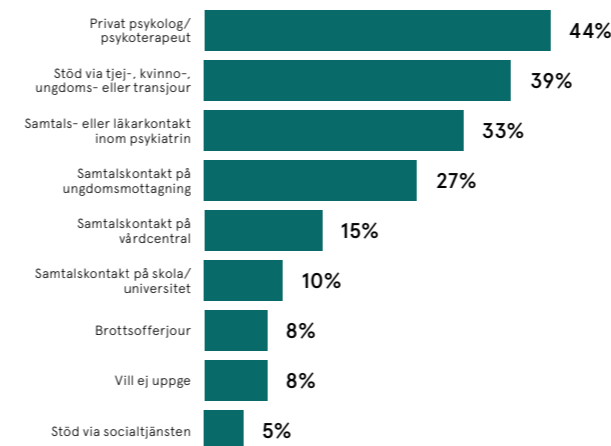
någon med kunskap om sexuella övergrepp återkommer också som något som denna grupp önskar förbättras i stödet. Inom kategorin "Övrigt" var det en stor blandning av fritextsvar som inte var möjliga att gruppera i större kategorier.

"Har inte sett vissa saker som övergrepp fastän om det hänt någon annan hade jag tyckt det var det."

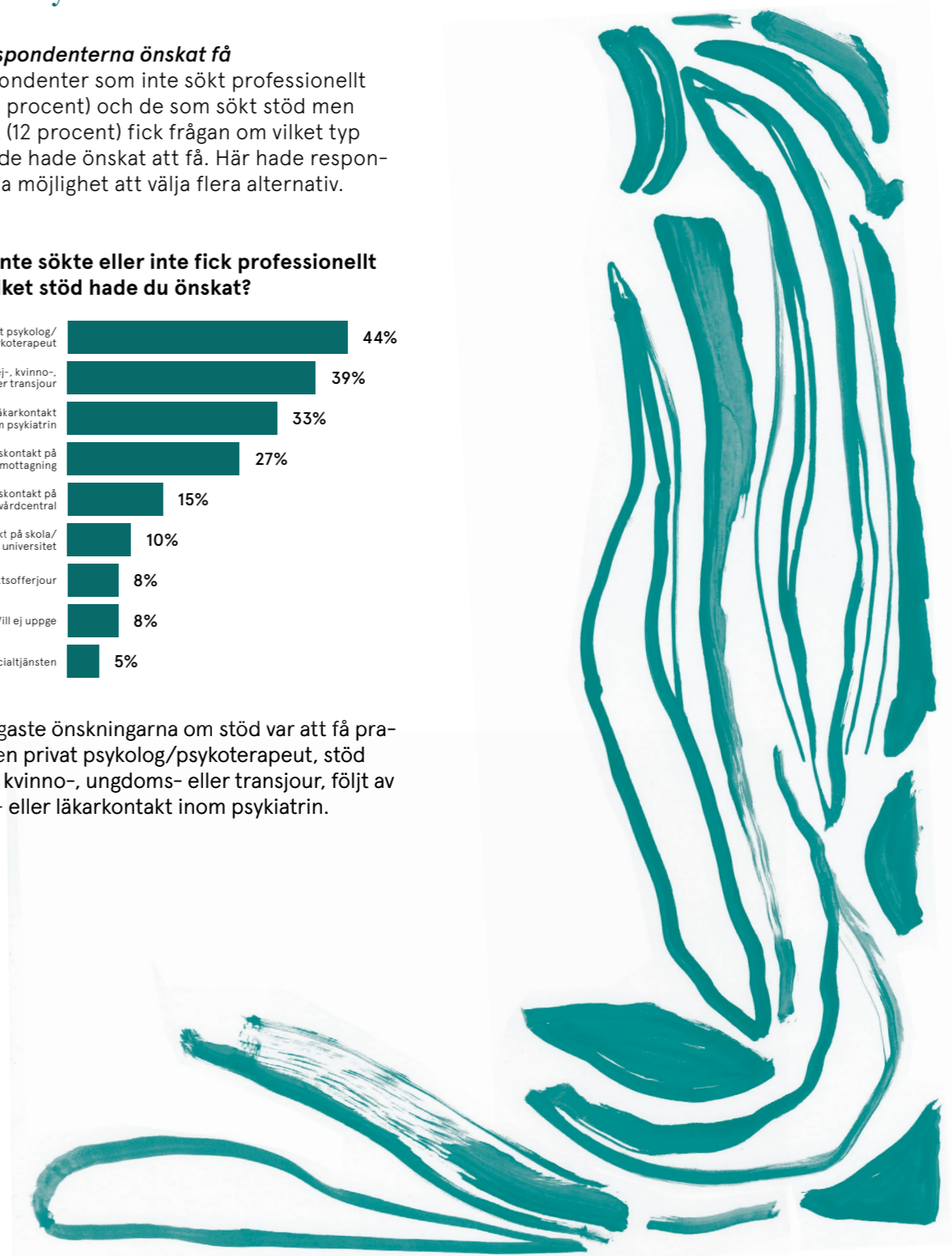
Stöd respondenterna önskat få

De respondenter som inte sökt professionellt stöd (52 procent) och de som sökt stöd men inte fått (12 procent) fick frågan om vilket typ av stöd de hade önskat att få. Här hade respondenterna möjlighet att välja flera alternativ.

Om du inte sökte eller inte fick professionellt stöd, vilket stöd hade du önskat?



De vanligaste önskingarna om stöd var att få prata med en privat psykolog/psykoterapeut, stöd via tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour, följt av samtals- eller läkarkontakt inom psykiatri.



"Min anmälan gick igenom och idioten blev dömd. Trodde aldrig det skulle hända, men jag hade nog otroligt tur i bemötandet jämfört med många andra."

"Det är i många avseenden jag inte vetat att det varit ett sexuellt brott jag blivit utsatt för. Det är först på senare tid när man diskuterat sexuella övergrepp mer. Det har tyvärr blivit normaliserat i dagens samhälle."

Polisanmälan

I enkäten ställdes frågan om huruvida övergreppet/övergreppen polisanmäls eller inte. Den stora majoriteten av de svarande (69 procent, n=3620) uppgav "Nej, vill inte anmäla". 8 procent svarade "Ja" på frågan, 13 procent svarade att de anmält ett/vissa övergrepp men inte alla. 6 procent uppgav att de inte anmält men planerar/funderar på att anmäla. Enligt 2017 års NTU (anger utsatthet under 2016) var anmälningsbenägenheten för sexualbrott så låg som 11 procent vilket går i linje med respondenternas anmälningsbenägenhet i denna studie. Samma mönster återfinns hos utsatta som söker sig till Föreningen Storasystrer där 12 procent uppger att de polisanmält övergreppen/övergreppet (Föreningen Storasystrer 2018).

"Har inte blivit utsatt för nåt stort direkt. Det är mer regelbundna småsaker som ändå påverkar mig. Vissa händelser är allvarigare men chocken när de händer gör ibland att jag inte fattat vad som hänt innan det är över. Man är ofta osäker på om det går att anmäla och om det ens är värt det. Oftast förstår man inte förrän efteråt vad som hände och vad man utsattes för. Men även de små sakerna är obehagliga och viktiga att tackla."

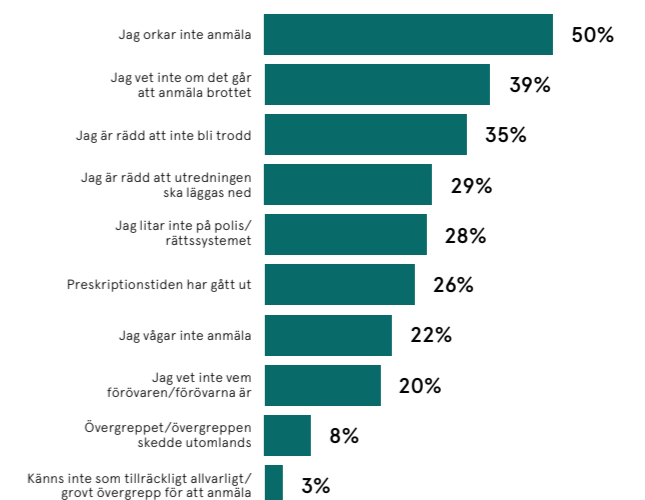
ANLEDNING TILL ATT INTE POLISANMÄLA

De respondenter som uppgav att de inte ville anmäla (n=3620) fick frågan vad anledningen var till att de inte ville anmäla brottet. På denna fråga kunde respondenterna klicka i flera svar.

"Det var inte direkt ett övergrepp, det var mer att han gjorde saker när jag sa att han skulle sluta, men han slutade inte och tjtade hela tiden."

Respondenternas psykiska mående efter övergreppet kan möjligtvis spela in i den låga anmälningsbenägenheten, då hälften av dem som inte vill anmäla anger att detta beror på att de inte

Vad var/är anledningen till att du inte vill anmäla?



orkar anmäla. Som tidigare nämnt anger stora andelar av respondenterna skuld- och skamkänslor som vanliga reaktioner efter övergrepp vilket möjligtvis även det kan försvåra för personen att definiera sig som någon som blivit utsatt för ett brott. Det kan i sin tur hindra den utsatta från att lägga skulden hos förövaren och således göra det svårare eller mindre sannolikt att personen polisanmäler brottet. Sammantaget visar rädslan att inte bli trodd, att utredningen ska läggas ned och en misstro till polisen och rättsväsendet i kombination med ens psykiska mående efter övergreppet på vikten av att få stöd efter övergrepp. Stödet gäller både att få hjälp att sätta ord på det man varit med om men också att bli trodd och lyssnad på.

"Förövaren blev dömd och polis samt rättsväsendet bemötte mig med stor respekt. Jag blev hörd vilket har hjälpt i läkningsprocessen."

De som uppgett att de inte vet om brottet går att anmäla har utsatts för olika typer av sexuella övergrepp, allt ifrån oönskade sexuella meddelanden och tafsningar, till våldtäkt. Att det är en så stor andel som uppger att de inte vet om det går att anmäla brottet visar också på vikten av kunskapsspridning om vad sexualbrott är, vad som går att anmäla och hur en polisanmälan går till. Välkommet är därför att den nya sexualbrottslagstiftningen stärker rätten för utsatta som väljer att anmäla att få ett målsägarbiträde omedelbart som kan vara behjälplig med information om rättsprocessen.

"Tack för att ni har med en nyanserad lista av övergrepp. Det har tagit mig flera år att inse att vissa saker jag utsatts för är övergrepp, det är svårt att inse när allt och alla är så normalt/normala efteråt. Varje gång jag ser någon klassa det jag varit med om som övergrepp så mår jag bättre och kan flytta mer av skammen, ångesten och skulden dit den hör hemma, till förövaren. Det hjälper, även om förflyttningen bara är i mitt huvud."

"Det var jävligt viktigt för mig att få fylla i den här, bara att få slippa känna sig ensam, men också kartlägga olika sexuella övergrepp och medvetandegöra sig själv. Tack för hjälp med reflektion."

"Jag fick en insikt i hur mycket jag egentligen varit med om tyvärr. Bra enkät, jag hoppas ert arbete kommer att göra skillnad!"

"Jag tycker att denna enkät var otroligt viktig! Att veta att det finns andra som går igenom liknande saker som en själv är skönt på något vis, man är inte ensam. Ni gör ett otroligt bra jobb som hjälper många. <3"

"Jag uppskattar att ni gör en sån här enkät! Jag orkar inte alltid berätta hela historien, och vågar inte heller alltid. Därför känns det bra att ändå kunna berätta lite via en sån här enkät."

"Jag blir ledsen när jag gör den här enkäten. För det är så mycket som hänt och då är det inte ens i närheten av vad andra varit med om. Jag önskar att jag kan lita på män igen."

"Jag uppskattade verkligen den här enkäten. Jag är väldigt öppen med vissa av mina sexuella övergrepp, dvs de som är väldigt vanliga (catcalling, kukbilder, och att bli kallad en hora för att en inte vill ligga) och relativt socialt accepterade. Men tack vara den här enkäten fick jag även tänka på de grövre övergreppen som jag inte alltid tänker på. Frågorna var jättebra och jag uppskattar verkligen att ni hade med flera kön/ickekön som val. Tack."

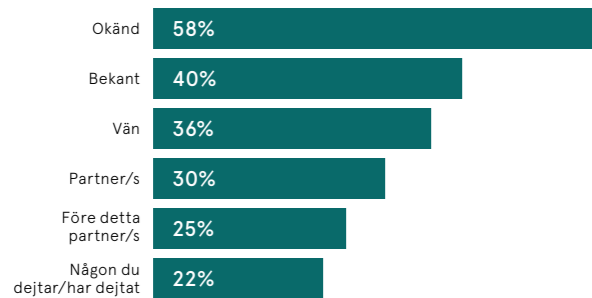
Övriga resultat

Ett annat resultat framkom när respondenterna i fritext fick svara på frågan "Är det något du skulle vilja lägga till eller som du vill att vi ska veta?". Många uttryckte att enkäten var bra och viktig, och att det var uppskattat att vi hade som syfte att förbättra stödet för utsatta. En del skrev att metoo-uppropen fått dem att inse att de varit utsatta för sexuella övergrepp och att de inte ska behöva skämmas för det. Ett intressant och återkommande svar var att många respondenter upplevde att enkäten i sig hjälpt dem att sätta ord på och förstå vad de har varit med om. Många skrev också och tackade för att enkäten förenklade för dem att benämna sin utsatthet för sexuella övergrepp genom att det fanns en bredd av svarsalternativ/beskrivningar av olika typer av sexuella övergrepp. Många tackade även Föreningen Storasyster för vårt arbete för utsattas rättigheter.

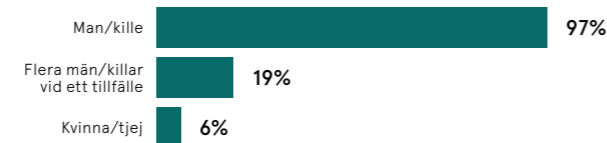
Ungas utsatthet

Då var femte person som besvarade enkäten var under 18 år ville vi lyfta fram hur situationen ser ut idag för barn och unga som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Nedan följer några utvalda resultat.

Vem har utsatt dig för sexuella övergrepp?



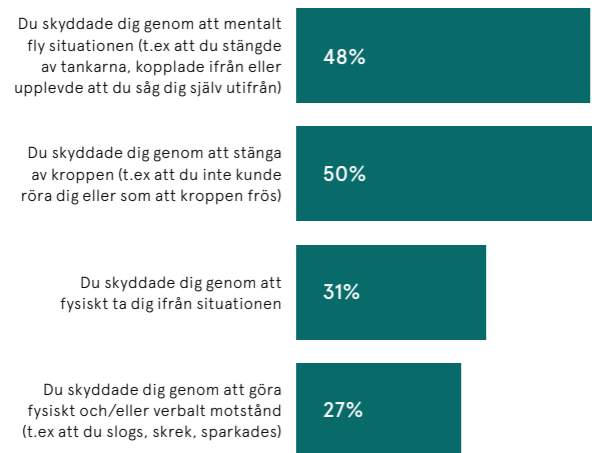
Kön på den/de som har utsatt dig



Känslor & beteenden som uppstod efter övergreppet



Reaktioner som du upplevde under övergreppet



Majoriteten hade berättat för någon att de blivit utsatta för sexuella övergrepp. För de som hade berättat för någon hade nästan alla pratat med en vän/bekant. Drygt hälften hade pratat med en lärare eller annan personal på skola.

60 procent av de unga uppgav att de hade känt, eller kanske känt, behov av professionellt stöd efter övergreppet. Av dessa hade var femte sökt professionellt stöd och det vanligaste stödet som de hade fått var samtals- eller läkarkontakt inom psykiatri, samtalskontakt på skolan eller

ungdomsmottagningen. De allra flesta upplevde stödet som mycket bra eller bra. Av de som inte hade sökt stöd, eller sökt stöd men inte fått, (76 procent) önskade 4 av 10 att de fått stöd av tjej-, kvinno-, ungdoms- eller transjour.

7 av 10 hade inte anmält de övergrepp som de utsatts för och de vanligaste anledningarna till att inte polisanmäla var att respondenterna upplevde att de inte orkade, att man inte visste om det gick att anmäla brottet eller att man var rädd att inte bli trodd.

"Folk frågar om nakenbilder i princip varje dag, folk tar tag i min rumpa eller mina bröst minst en gång i månaden. När jag blev våldtagen var jag 15 år och jag vågade inte anmäla för att jag av någon anledning trodde att det var mitt fel för att jag var ute ensam kl 21."

RESPONDENT 15-17 ÅR

"Jag var runt 9 år när jag blev utsatt av mina skolkamrater. De tyckte bara att det var ett skämt. Har inte berättat för dem om att jag inte tyckte det var ok."

RESPONDENT 13-14 ÅR

- Var femte ung respondent hade blivit utsatta för att någon med hot, tvång eller våld tvingat dem till samlag eller liknande sexuell handling.
- Nästan var tionde ung hade varit utsatt för att någon köpt eller bytt sig till sexuella handlingar genom att erbjuda eller ge pengar, presenter, alkohol, tjänster eller liknande.
- 75 procent av de unga hade varit utsatta för sexuella övergrepp på nätet.

8 av 10

- hade varit med om att någon gett dem blickar, visslingar eller pratat med dem på ett sätt som anspelat på sex och som känts obehagligt.
- hade fått mottaga oönskade sexuella meddelanden (ex, mejl/sms/meddelanden/bilder).
- hade erfarenhet av att någon berört deras kropp med händerna, könet eller munnen på ett sexuellt sätt som känts obehagligt.

- 90 procent av de unga identifierade sig som tjejer. 4 procent identifierade sig som killar, 3 procent som icke-binär och resterande som "Övrigt".
- 5 procent av de unga var transpersoner.
- De allra flesta av de unga studerade.

Slutsatser

Enkätstudien och rapporten har syftat till att komplettera kunskapen som finns om sexuellt våld i Sverige och att ge perspektiv på utsattas erfarenheter av sexuella övergrepp, om deras psykiska mående och om deras kontakt med olika typer av stödfunktioner i samhället. Nedan följer centrala resultat och slutsatser.

Normalisering av det sexuella våldet och dess symptom

Ett återkommande tema hos respondenterna är en förminskning av det sexuella våldet. Dels genom rapporteringen av den höga andelen av skuld- och skamkänslor hos den utsatta men också att det är många respondenter som i fritextsvar berättar om hur de tidigare inte tänkt på vissa händelser som de varit med om som övergrepp, att de skriver att de inte varit med om så "allvarliga" övergrepp eller att de inte vet om brottet går att anmäla.

Vi ser också att majoriteten av respondenterna utgörs av personer med sysselsättning, arbete eller studier. Trots sin beskrivna utsatthet, och de symptom som uppkommit efter övergrepp, så uppvisar gruppen som helhet en relativt bibehållen delaktighet i arbets- och studielivet. Resultaten visar också att en stor andel respondenter har erfarenhet av upprepad utsatthet och/eller utsatthet för annan typ av våld, vilket vi kan förmoda inverkar på måendet och hälsan. Detta vittnar om en särskild utsatthet som kan göra det svårare att söka stöd. Att kunna och våga söka stöd, och att sedan få stöd är en förutsättning för att må bättre och nå en förbättrad hälsa.

Jourernas viktiga funktion & ungas situation

För de som inte sökt stöd eller inte fått stöd var jourerna en viktig aktör som de önskat stöd hos. Av de som hade sökt stöd hade nästan var femte person gjort det hos en kvinno-, tjej-, jour- eller ungdomsjour. Många respondenter både uppskattar och efterfrågar att möta yrkesverkamma som har kunskap om sexuellt våld (exempelvis att få information om vilka gärningar som går att anmäla och brottsutsattas rättigheter) – kunskap som jourerna dagligen jobbar med att sprida. Jourernas fokus är även att vara ett stöd för den utsatta genom att stötta den i att sätta ord på vad den har varit med om, och hjälpa den utsatta med att exempelvis minska skuld- och skamkänslor genom att placera dessa hos förövaren. Detta går i linje med de faktorer som respondenterna lyfter fram i vad som fungerade bra i stödet som de fått och vad de önskade i stödet de varit missnöjda med.

För de barn som besvarat enkäten (var femte respondent) ser vi att de som hade berättat för någon i majoriteten av fallen hade pratat med en vän. I Föreningen Storasystems samtal med barn, framförallt i vår chattfunktion, lyfter vi alltid vikten av att prata med någon vuxen, som de litar på, om sin utsatthet. Detta eftersom barn inte ska behöva bära och stötta andra barn som är utsatta för brott. Många unga respondenter, som inte sökt stöd eller inte fått stöd, önskar i första hand kontakt med en jour. Jourerna är överlag också en viktig instans för barn att söka stöd anonymt (t.ex. via chattstöd) och utan att föräldrarna behöver få kännedom om att de söker stöd (vilket i de flesta fall annars gäller för kontakt med exempelvis stöd i skolan eller socialtjänsten). Som ett första steg i att definiera sin utsatthet och att få vidare hjälp offline blir denna anonymitet en central del av att få stöd som barn och ung idag.

Tillgång till stöd och information

Det psykiska måendet hos respondenterna ser vi som ett allvarligt problem, i synnerhet gällande dem med suicidtankar eller som har gjort suicidförsök till följd av övergrepp. Att få frågan om man har utsatts för sexuellt våld när man möter yrkesverkamma (inom bl.a. vård, skola, rättsväsende) är centralt i att få vidare stöd, för att på så sätt kunna arbeta med att förebygga allvarlig psykisk ohälsa i framtiden för denna redan utsatta grupp.

Att få stöd i att anmäla och informeras om att det går att anmäla är en demokratisk rättighet och detta behöver vi som samhälle hjälpa utsatta med. Ett respektfullt och kunnigt bemötande hos polisen och andra instanser som möter utsatta är helt grundläggande för att kunna polisanmäla.

Jämställdhetspolitiska målen

Målet för regeringens jämställdhetspolitik i Sverige är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma både samhället och sina egna liv. Detta inbegriper bl.a. en jämn fördelning av makt och inflytande, jämställd hälsa och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Då kvinnor inte kan vara trygga och fredade i sina hem eller i det offentliga rummet på grund av det sexuella våld som de utsätts för av män, begränsas kvinnors rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare på samma villkor som män. Det sexuella våldet som kvinnor och flickor utsätts för av män har också en negativ påverkan på kvinnors hälsa vilket går i direkt motsatt håll i relation till jämställdhetsmålet om lika förutsättningar för en god hälsa samt att kvinnor och flickor ska erbjudas vård och omsorg på lika villkor som män.

Den utsatthet som respondenterna vittnar om (gällande ex. upprepat våld och utsatthet för andra våldstyper) och de effekter på hälsan som våldet bär med sig (beträffande ex. skamkänslor, ångest, försämrat egenvärde/självkänsla, suicidtankar) gör det svårare att söka stöd och därmed att polisanmäla. Samtidigt som vi vet att en polisanmälan sällan leder till fällande dom, och att det ofta är svårt med bevisföringen vid sexualbrott, kan en anmälan ge en känsla av upprättelse – att lägga skulden för gärningen hos förövaren snarare än hos sig själv. Att dessa brott inte anmäls riskerar också att dölja det stora samhällsproblem sexuellt våld utgör. Genom att förstå det sexuella våldets utbreddhet och dess kostnader (psykologiskt, socialt, samhällsekonomiskt) kan vi på ett bättre sätt arbeta preventivt med åtgärder som förebygger att våldet sker från första början.

Källhänvisningar

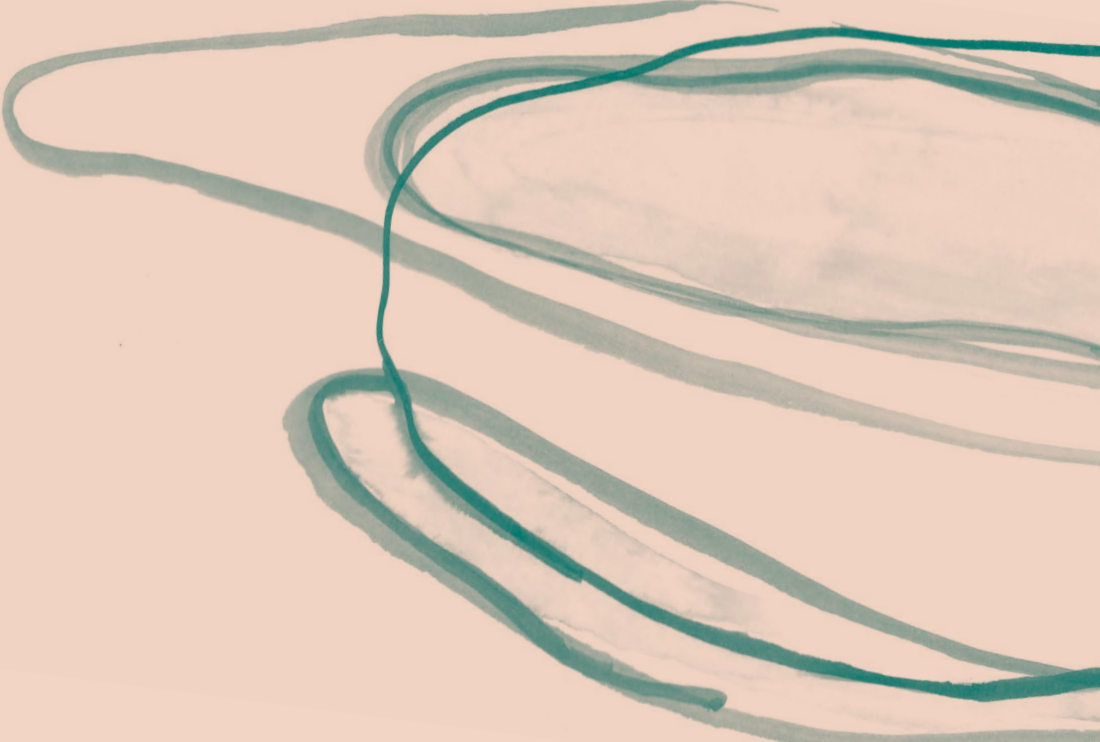


- Diskrimineringsombudsmannen (2019), www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/
- Föreningen Storasyster (2017), *Sexualitet efter sexuella övergrepp. Den dolda problematiken*
- Föreningen Storasysters statistik (2018)
- Heimer, Sandberg (red) (2008), *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar*
- Kvinnofridslinjen (hämtad 2019), *Hedersrelaterat våld*, www.kvinnofridslinjen.se/sv/om-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald/
- Möller, A. et al (2017), *Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression*, Karolinska Institutet
- BRÅ (2017), *Upprepad utsatthet för hot- och våldsbrott i befolkningen 2005–2015. Kortanalys 2/2017*
- BRÅ (2018), *Nationella Trygghetsundersökningen 2017*
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2010), *Antologi. Sju perspektiv på våldtäkt*
- Nationellt Centrum för kvinnofrid (2019), *Vad säger lagen*, www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vad-sager-lagen/
- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014), *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*
- UMO (2019), *Våldtäkt och andra sexuella övergrepp*, www.umo.se/vald-och-krankningar/sexuella-overgrepp-och-trakasserier/valdtakt-och-andra-sexuella-overgrepp/
- Unizon (2015), *Så ser våldet ut*, www.unizon.se/mans-vald-mot-kvinnor/vald-i-nara-relationer/sa-ser-valdet-ut
- UN Women (2018), *Facts and figures: Ending violence against women*, www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures
- World Health Organization (2002), *World report on violence and health*

”

Jag skulle aldrig ha överlevt det här tuffa året med polisanmälningar och annat utan er chatt. Stödet i resten av samhället har många gånger saknats, men ni har funnits där hela tiden och gett det andra inte gett. Tack. <3

STÖDSÖKANDE SOM KONTAKTAT
FÖRENINGEN STORASYSTERS CHATT, 2019



Föreningen Storasyster är en feministisk, partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening som vänder sig till dig som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Vi erbjuder stöd och gemenskap av personal och volontärer varav vissa av oss har egna erfarenhet av sexuella övergrepp av olika slag.

foreningenstorasyster.se

FÖRENINGEN
Storasyster